

בע"ה, כסלו ה'תשע"א

משנה תורת המלך

קובץ מאמרים בעקבות הספר "תורת המלך"
כולל תקציר הספר ונספחים

עורך: יוסף פלאי

המכון התורני שע"י ישיבת עוד יוסף חי
בשיתוף תנועת דרך חיים

תוכן העניינים

3	בפתח
5	מלך לחם ומלחמה, הרב יצחק גינזבורג
8	הקדמה, לעסוק בדברי תורה
	חלק א
10	פרקי מבוא, במה עוסק הספר
	חלק ב
18	תקציר הספר תורת המלך
	חלק ג
	נספחים:
30	פגיעה בחיי אדם לצורך הצלה
35	בין המישור והסולם, ר' ישראל אריאל
38	מכתב חיזוק למפקד חטיבת גבעתי
39	מכתב מהרב ישראל אריאל
48	גילוי דעת

ישיבת עוד יוסף חיי, יצהר ד.ג. לב השומרון 44831
טל. 02-9974666 פקס. 02-9975956
דוא"ל misrad@odyosefchai.org.il
אתר www.odyosefchai.org.il

בפתח

הספר תורת המלך, מאת הרבנים יצחק שפירא ויוסף אליצור משיבת עוד יוסף חי, עוסק בבירור דיני מלחמה על פי ההלכה. הספר זכה לפרסום נרחב מאז פרסומו בחודש חשוון תש"ע, אולם בהחלט היינו שמחים לוותר על רובו הגדול של פרסום שכזה, למרות שהוא ניתן חנם אין כסף... בכלי-תקשורת רבים הפך הספר יעד קל להשמצות, וגופים שונים טרחו להפעיל את מערכת המשפט של המדינה נגד כותבי הספר. כך זכינו לעוד לשיעור מאלף על חופש הביטוי במדינת ישראל: הרב יצחק שפירא נעצר בביתו באישון לילה (מבלי שאף הוזמן לחקירה לפני כן), עשרות ספרים הוחרמו, ואף הרבנים החשובים נותני ההסכמות לספר הוזמנו לחקירה במשטרה. כחלק מהמתקפה המתוזמנת נגד הספר, זוכה ישיבת עוד יוסף חי להרגיש את טביעת האצבעות של הפרקליטות בעוד שורה של התנכלויות.

אולם לא נאריך כאן בסיפור-המעשה מסביב, כי אותנו מעניין תוכנו של הספר. כאמור, בספר יש תשתית הלכתית מוצקה למוסר מלחמה על פי התורה ולכן נודעת לו חשיבות מיוחדת דוקא בתקופה שלנו, שבה דיני מלחמה אינם רק תיאוריה בספרים אלא נדרשים להיות גם הלכה-למעשה. כמה עצוב לראות כיצד באותה תקופה שהספר תורת-המלך זוכה להתקפות – ממשיך תהליך חמור של התדרדרות בכל הנוגע לחוסן הבסיסי של העם הנמצא במלחמה בלתי פוסקת על קיומו. שוב ושוב אנו שומעים על חיילי צה"ל העומדים לדין, ואף מורשעים ונענשים, על פעולות שבצעו מתוקף תפקידם! החייל הפשוט חושש שמא יענש מחר על הפקודה שהוא מבצע היום, והמפקד הבכיר אינו יכול להסתמך על גיבוי שיקבל מהמערכת להחלטותיו. הרקבון הפושה במיוחד במערכת המשפט של המדינה – המנוכרת לתורה – מכרסם באושיות היסוד שעליהם אמור להתבסס הצבא.

ובאשר להתקפות כנגד הספר: אמנם קשה לבוא בטענות כלפי אנשים שלא זכו לגדול בעולם שומר תורה ומצוות אם אינם מבינים ומסכימים עם דברים הכתובים בספר. לאנשים כאלו עלינו להראות את המאור שבתורה ולפנות אל נקודת היהדות הנמצאת בהם, בהעלם או בגילוי, ויש להניח שברוב המקרים ספר הלכתי 'כבד' כמו תורת המלך איננו 'המוצר' המתאים למכור תחילה למי שמרוחק מעולם התורה בכדי לקרבו. אין הכוונה להסתיר חלקים מן התורה, חלילה. אדרבה, חשוב לומר שיש בתורה אמירה ברורה בנושאים של מוסר מלחמה – לצד בקורת נוקבת כנגד אמות מידה מעוותות הנוהגות כיום – אבל הדברים צריכים להאמר בכלים המתאימים לאזני ציבור השומעים, והספר תורת המלך לא נועד לכך. זהו חיבור הלכתי קלאסי שקלה-היעד העיקרי שלו הוא אנשים המצויים ב"אוהלה של תורה", ואינו פונה באופן ישיר לקהלים אחרים.

מה שחמור באמת הוא כיצד אנשים המגדירים עצמם כשומרי תורה ומצוות, ואף המתיימרים לייצג את התורה, יוצאים בהתקפות חסרות שחר על הספר, לפעמים אף מבלי שטרחו לקרוא בו כלל, ואין להאריך בדבר המצער. מכל מקום, המחברים מוכנים לכל דיון ענייני כדרכה של תורה.

בחוברת שלפניכם אנו משתדלים לתת, בסגנון ידידותי ונוח, סקירה על הנושאים שהספר עוסק בהם וטעימה מתוך הדיון ההלכתי, בתוספת נספחים שונים. חלק מן הדברים כבר פורסם בבמות שונות, כמו בחוברות ובאתר האינטרנט של ישיבת עוד יוסף חי, אך מכל מקום "פנים חדשות באו לכאן". אנו מקווים שהדברים יהיו לתועלת ולברכה, ובע"ה, אם תהיה דרישה לדברים, נשמח להוציא חוברות נוספות בסגנון זה.

בפתיחת הדברים, העורך מבקש להודיע שהוא ידיד קרוב לרבנים 'החשודים' בחיבור הספר, ואף היה שותף בחלק מתהליכי הבריור והכתיבה של הספר. על כן הוא בהחלט נוגע בדבר ופסול לעדות.

החוברת מוגשת בברכה מיוחדת לכל ידידי ישיבת עוד יוסף חי, "ותומכיה מאושר". יהי רצון שבימי החנוכה הקרבים ובאים עלינו לטובה, נזכה להאיר באור גדול את נפשות ישראל, לגרש את החושך ולזכות ל"אור חדש על ציון תאיר" במהרה בימינו אמן.

העוסק בעריכה, יוסף פלאי

י ו צ א ב ש י ת ו ף

תנועת דרך חיים

בנשיאות הרב יצחק גינזבורג שליט"א

תנועת דרך חיים קמה על ידי תלמידי הרב יצחק גינזבורג שליט"א, בעקבות קריאת הרב להקמת תנועת תשובה כללית, העוסקת בתשובת הציבור ולא רק בתשובה של יחידים.

מטרתה - להוביל את עם ישראל להנהיג את חייו הציבוריים והפרטיים על פי התורה, בהנהגת גדולי התורה, תוך מחויבות לשותפות הציבור בשלטון בארצנו הקדושה בהתאם לתפיסת התורה.

מלך לחם ומלחמה

מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א

"שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתם לארץ, להעמיד להם מלך ולמחות זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה"^א. המלך נבחר בזה שהוא יודע "להלחם מלחמות ה'". המלך הראשון שנמשח בישראל הורד ממלכותו כיון שלא שמר את מצות ה' בעניין המלחמה וחמל על מי שאסור לרחם עליו. אולם דוד המלך, שבו בחר ה', ידע להלחם כראוי באויבי ישראל, הם אויבי ה'. דוד הוא "אֲדָמוּנִי עִם יָפֵה עֵינַיִם" – שופך דמים, אך "מדעת סנהדרין [עניי העדה] הוא הורג"^ב.

אולם מלכות מתוקנת אינה מצטמצמת בתחום אחד, כמובן, אלא מביאה לידי ביטוי שלם ומוציאה אל הפועל את כל התפשטות הענפים והנטיות השונות, מתחילת המחשבה ועד סוף המעשה, בבחינת "קו האמצע" האמיתי של עולם התיקון, הכולל ומייחד את הצדדים השונים. על כן, יחד עם "תורת המלך" של המלחמה, ראוי לעסוק בתחום המשלים אותה והוא הכלכלה.

כשם שהמלכות המתוקנת דואגת לטובת העם על-ידי המלחמה באויבים מבחוץ, כן עליה לדאוג לטובת העם ב"לחם לאכול" כפשוטו. אלו שתי המשמעויות של השרש לחם בלשון הקודש, מלחמה ולחם, בטחון וכלכלה. יוסף הצדיק, הדמות המלכותית הראשונה בישראל, הצטיין בניהול הכלכלה – "וינהלם בלחם", "ויכלכל יוסף... לחם לפי הטיפ". המלך דואג שלכל אחד לא יחסר לחם על שלחנו, וכן במקדש שלחן לחם הפנים הוא כנגד "כתר מלכות" ודרכו בא שפע המזון והעושר^ג.

הלחם – פרנסה טובה וכלכלה לישראל – הוא השפעת החסד של המלכות, "חֶסֶדִי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים". אך יחד עם החסד צריך לאחוז במידת הדין במקום שנצרך, "דינא דמלכותא", בראש ובראשונה לצאת למלחמת מצוה ל"עזרת ישראל מיד צר"^ד.

א סנהדרין כ, ב.

ב בראשית רבה סג, ח, אדמוני עם יפה עינים עולה מלכות.

ג רש"י שמות כה, כד.

ד "הרוצה שיעשיר יצפין וסימנך שלחן בצפון", בבא בתרא כה, ב.

ה "חג הלחם" הראשון הוא חג הפסח, בו אנו אוכלים "לחם עניי", ובו יש ריבוי מצוות של אכילה, והוא זמן של אהבה וחסד, כנגד אברהם, "חסד נעורך". אולם בכדי שהחסד יוכל 'להאכל' ולהקלט בכי-טוב, צריכה להיות מלחמה, "ביד חזקה ובזרע נטויה", והוא עניין "ביום הראשון תשביתו שאר מבתים". וכן עולה

בכדי להבטיח "איכות חיים" לכולם, ללא עוני ואבטלה וכל ליקויי הכלכלה, צריך להיות מוכנים למלחמה. אך אם מתרשלים במלחמה, השפע נאבד מאתנו ח"ו, "וְזַרְעֵתֶם לְרִיק וְזַרְעֵכֶם וְאָכְלֵהוּ אִיְבֵיכֶם".

וכן בפנימיות, ללא מידת הדין ושנאת הרע, יש "ניקת החיצונים" מהטוב שמגיע לישראל. אבל כאשר מבררים כראוי את "מוסר המלחמה" של התורה, זוכים ללחם בשפע, "וְאֶסְפֶּתְ דָּגָנְךָ [ולא שהאויב יאסוף]". ולא רק שהטוב נשמר אצל ישראל אלא יש תוספת מרובה מהניצוצות הקדושים שהיו בשביה אצל האויבים, "וְאָכַלְתָּ אֶת שְׁלַל אִיְבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן הוִי' אֱלֹהֶיךָ לְךָ", בסוד "כִּי לְחַמְנוּ הֵם" – נאכלם כלחם".

אמנם הלחם קשור לחסד והמלחמה לדין, אבל כאשר מדובר בספירות התחתונות היוצאות להשפיע באופן מעשי "לבר מגופא", הרי המלחמה היא כנגד הנצח (שהוא ענף החסד), בבטחון פעיל של היוצא למלחמה על מנת לנצח – כמאמר דוד המלך "אֶרְדֹּף אוֹיְבֵי וְאֶשְׁיֵגֶם וְלֹא אָשׁוּב עַד פְּלוֹתִים" – ואילו הכלכלה היא כנגד ההוד (ענף הגבורה), במשא ומתן באמונה הנובע מתכונת התמימות בנפש (כמו "יעקב איש תם" שאינו חריף לרמות^א, ולא באונאה שאז נהפך ההוד לדוה) ומתוך הודאה שכל השפע בא לנו מאת ה' הזן ומפרנס לכל. השם הקדוש המשותף לספירות הנצח וההוד הוא **צבאות**, מלשון צבא, יוצא ובא – יוצא לקרב בנצח ובא הביתה לאכול לחם בהוד^ב.

מפשטות הגמרא בפסחים ה, א שהכרתת זרע עמלק היא בזכות השבתת החמץ, כמבואר באריכות במ"א.
 ו יקרא כו, טז.
 ז דברים יא, י. וראה רש"י שם.
 ח דברים כ, יד.
 ט במדבר יד, ט ורש"י. וראה דברי אור החיים הקדוש שם.
 י תהלים יח, לח. פסוק זה הוא שירת החתול בפרק שירה. על דוד נאמר "לבו כלב האריה" (שמואל ב יז, י), ושירת האריה בפרק שירה היא "הוי' כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מְלַחֵמוֹת יַעִיר קִנְאָה... עַל אִיְבָיו יִתְגַּבֵּר" – אך להתגברות האריה, הגדול במשפחת החתולים, צריך לצרף את 'הנקיון היסודי' של החתול.
 יא בראשית כה כז ורש"י.
 יב עוד בעניין הכלכלה ראה מאמרנו 'המכללה התורנית'. נמצא שיש כאן סדר של "שכל את ידיו [ידי יעקב, תפארת ישראל]" – מחסד להוד ומגבורה לנצח. ובהמשך, ההוד נמשך ליסוד, יוסף (צדיק תמים) המשפיע לחם, והנצח נמשך למלכות, "נצח ישראל" של מלכות בית דוד היוצא למלחמה. ולמעלה מהמידות שוב "אחליפו דוכתייהו": שרש המלחמה בחכמה, המשכת חיי ממזל נצר חסד שממנו יונק אבא, ושרש הכלכלה בבינה, המשכת מזוני ממזל ונקה שממנו יניקת אמה. ולמעלה מזה, באריך (אריך לשון מלך, ריכא): הרצון הפשוט להיטיב בכלכלה מצד חפץ חסד שבגלגלתא, והרצון לנצח במלחמה מצד חכמה-סתימאה שבו, שרש גבורה דעתיק. ובעתיק: שרש הנצחון באמונה, אמונה ובטחון (כמבואר בהמשך באתי לגני), ושרש הלחם בתענוג, "מאשר שמנה לחמו", לשון אושר. והנה, מאן דיהיב חיי, נצחון במלחמה, יהיב מזוני,

כיום עלינו לפעול להעמדת הנהגה מתוקנת לעם ישראל על פי התורה. התורה היא "קו האמצעי" הכולל את המלחמה התקיפה והמנצחת באויבים ואת הכלכלה הנכונה והדאגה לרווחת כל אחד ואחת מבני ישראל. "וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מְשֻׁפָּט וְצָדִיקָה לְכָל עַמּוֹ"י.⁷

מלך ישראל דואג בתחילה ללחם לכל עמו ונלחם בתוקף באויבי ישראל, עד שזוכים ליעוד "וְאַכְלָתֶם לְחֶמְקֶם לְשִׁבְעַת יָשִׁבְתֶּם לְבָטַח בְּאַרְצְכֶם"⁸. לאחר מכן, יבוא השלום האמיתי גם לכל אומות העולם, "לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה"⁹, "הטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"¹⁰, במהרה בימינו אמן.

לחם. ועיין בד"ה הרכבת אנוש לראשנו, שמשיח בן יוסף משרש אמא, פרנסה, ואילו משיח בן דוד משרש אבא, מלחמה, ומעל שניהם משה רעיא מהימנא הכוללם יחד, וכנ"ל בדרגות שבכתר, ועד לפנימיות אבא פנימיות עתיק, שרש נצח ישראל באמונה הפשוטה דרדל"א, ונעוץ סופן בתחילתן, מלכות בית דוד, נצח ישראל במלכות כנ"ל.

ג. שמואל ב ח, טו. וסמוך לו בפסוק הבא "ויואב בן צרויה על הצבא", וראה דרשת סמיכות הכתובים בסנהדרין מט, א. 'משפט' הוא גם במלחמה, "לעשות בהם משפט כתוב". ורמז: **משפט** עולה **מוסר מלחמה, וכתוב** עולה **חתך** שם הפרנסה, ללמד שהפרנסה נמשכת מהמלחמה. וראה ברכות ג, ב שכאשר "עמך ישראל צריכים פרנסה" אומר דוד המלך "לכו ופשטו ידיכם בגדוד".

יד ויקרא כו, ה.

טו ישעיה ב, ד.

טז הלכות מלכים יב, ה.

הקדמה

לעסוק בדברי תורה

היכן מתנהל הדין

כיון שהספר תורת המלך זכה לחשיפה רחבה גם מחוץ לכותלי בית-המדרש, נראה שתחילה עלינו לעבור הקדמה הכרחית על הדרך שבה ניגשים לעסוק בדברי תורה. כידוע "יתרון האור מן החושך" – ניתן להבחין באור היטב דוקא על רקע החושך. כך גם ניתן להבין את המשמעות של העיסוק הנכון בתורה מתוך השוואה לעיסוק השלילי והפסול. לצערנו מרבית כלי-התקשורת כיום – כדוגמת העיתונים הגדולים במדינה – מהווים דוגמא מצוינת למקום שבו לא ניתן לפרסם דברי תורה. המדיה הזו היא צעקנית וזולה, שטחית ופלקטית, פרובוקטיבית וגסה. אם במקרה קיימת בעיתון כזה איזו בועה סגורה, מעין שמורת טבע, שבה ניתן לקרוא דברי תורה – יש על מה לדבר. אבל כאשר הכותרת הראשית אמורה "לעסוק בדברי תורה", זוהי פשוט בדיחה גרועה.

האם אין זה פשוט שדיון-תורני אמיתי יכול להתקיים רק במקום נקי, וכמובן מתוך מחויבות להנחות היסוד של בית המדרש? עם ישראל קיבל את התורה בהר סיני רק לאחר שהצהיר "כאיש אחד בלב אחד" – "נעשה ונשמע". בדרך כלל, זהו תנאי-הקבלה ללימוד תורה, ואף שכיום ראוי להפיץ תורה לציבור הרחב, ללא בדיקות מחמירות יתר על המידה (בנוסף "מי שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש"^א) – הרי מוסכם שאין ללמד את מי שבא "ללמוד על מנת לקנתר"^ב, גם כאשר המלמד הוא זה שקובע מה יאמר ואיך יאמר. קל וחומר כשמדובר בשימוש בכלי שהוא ממש סביבה-עוינת, לא עדינה ולא אמינה.

ובכן, מי שמחפש כותרות, מתבקש לעצור כאן ולהניח את המשך הדברים לקוראים אחרים.

ללמוד בתמימות

עברנו את סף בית המדרש, אך הקדמה נוספת לפנינו.

על התורה נאמר "תורת ה' תמימה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ" – מבין הפירושים השונים, נתעכב לענייננו על פירוש-דרוש יפה: התורה היא תמימה ופשוטה, כמו "יעקב איש תם", איש

א ראה ברכות כח, א.

ב ראה ברכות יז, א ובתוספות שם ד"ה העושה שלא לשמה.

תמים "שאינו חריף לרמות" (כפירוש רש"י). התורה מביאה לנו את דבר ה' ורצון ה' כפי שהוא, בתמימות, ללא התפתלויות וסיבוכים. התורה 'נאמנת במאה-אחוז' למי שהיא מדברת בשמו, "עדות ה' נְאֻמָּה". לכן גם הקב"ה 'נותן את עצמו' כביכול בתוך התורה, ובלשונם של חכמי-הסוד "קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא".

כשם שהתורה תמימה, כך גם אנו – הבאים לעסוק בה – צריכים לעשות זאת מתוך תמימות, והתמימות הראשונה היא בעצם ההתמסרות שיש בהצהרה "נעשה ונשמע". בניגוד לתגובתם של אומות-העולם כאשר הציע להם הקב"ה את התורה – שרצו לדעת תחילה "מה כתוב בה?" – הרי אנו איננו צריכים לדעת מראש מה בדיוק כתוב בה. יש לנו אמון בלתי-מסויג שכל מה שכתוב בה הוא "אמת ויציב... וטוב ויפה", והוא-הוא מה שה' אומר לנו.

מי שאומר "נעשה ונשמע" – תחילה 'נעשה', בתמימות ופשיטות, וללא תנאים מוקדמים – הריהו מוכן לשמוע היטב את כל התורה כולה, ולא לומר "שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה". ומכאן לפירוש נוסף ב"תורת ה' תמימה" – תמימה היינו שלמה, התורה הינה שלימות אחת, גביש טהור שאינו ניתן לחלוקה. כך אנו צריכים לגשת אליה – כחתן האומר לכלתו "כולך יפה רעיתי ומום אין בך", תמימה ללא מום – ורק אז הריהי "משיבת נפש".

מבט משוחד

בעיסוק אינטלקטואלי רגיל, על האדם להיות אוביקטיבי, להיות מוכן לזנוח מאחוריו הנחות-יסוד וסברות שאינן מבוססות, ולפתוח את השכל לבחינה אמיתית ובלתי-משוחדת, כמו למשל "לקבל את האמת ממי שאמרה". לאחר ניקוי-האורוות מדעות קדומות, יכול השכל להתמודד בחופשיות עם מושא הלימוד – אולם בסופו של דבר, השכל הוא הריבון. השכל שלי הוא השופט את המידע והמדע שמגיע אלי. לכן הכל מוטל בספק, עד להכרעת השופט העליון – הוא אני עצמי. הוודאות נובעת מתוכי.

לימוד תורה הוא כך ולא כך. מצד אחד, כאן חייבים עוד יותר להתנקות מהנחות קודמות. אך מצד שני, התורה אינה עומדת לשיפוט שלי. כמובן אני צריך להבין אותה – ואם יש משהו לא מובן אני חייב לציין שהדבר "צריך עיון" – אבל הגישה התמימה של "נעשה ונשמע" מניחה בוודאות שאין למעלה ממנה שהתורה היא "תורת אמת", כיון שהיא ניתנה מאת "ה' אלקים אמת". אמת זו אינה נצרכת לאישור שלי. אדרבה, כאשר נקודת-אמת מן התורה תתקבל היטב על דעתי – זהו אישור לכך שהדעה שלי מצליחה לכוון לאמת.

ובכן, היחס שלנו לתורה הוא משוחד לגמרי. אנחנו פשוט מאוהבים בה ובטוחים שהיא הכי יפה ונכונה בעולם. והיא באמת כזו.

ג ילקוט שמעוני שמות רפו.

ד ראה עירובין סד, א.

חלק א

פרקי מבוא: במה עוסק הספר

בין לימוד ללימוד

לאחר שעסקנו ביחס היסודי לפני שאנו באים לעסוק בתורה בכלל, יחס שנובע מתוך מחויבות-אוהבת, ומתוך ביטול בפני תורת אמת – אנו נכנסים לתוך עולמה של תורה ומוצאים בו חלקים שונים וגוונים שונים. הספר 'תורת המלך' הוא דוגמא לספר הלכתי-עיוני, העוסק בביורר סוגיות הלכתיות מן היסודות ועד המסקנות. ספר רציני כזה לא תמיד "קל לעיכול", הוא פשוט דורש לימוד, וודאי לא מספיק לשמוע עליו ולדבר אודותיו.

מי שיודע טעמו של לימוד סוגיא אמיתי, לעומק ולרוחב – יודע במה מדובר. אולם בצד הלימוד הרציני, קיים פיתוי להסתפק ב'לימוד' שטחי, אינסטנט מוכן ולעוס בלבד; במקום לפתוח דף גמרא – להסתפק בעלוני פרשת-שבוע (עם כל הכבוד להם), ובמקום לפתוח שולחן ערוך – להסתפק בשמועות קלוטות מהאוויר. בגישה כזו, לא מבינים לבסוף שיש הבדל בין רב פוסק-הלכה לבין מי שהוא רק דרשן מוכשר, או בין ספרות תורנית רצינית למאמרים פופולרים. כמובן שיש ערך עצום להפצת התורה בקנה-מידה רחב ובאמצעים מגוונים, אבל עם כל הרבוי הכמותי צריך להזהר שלא להפחית ממעמדו של הלימוד האיכותי.

למרות כל זאת, הדברים הבאים הם "מאמר פופולרי" על ספר תורני, במגמה לסייע בהכרת הנושאים גם מבלי ללמוד אותם. והרי אני מוסר מודעה בפני הקוראים שכל דיון הלכתי שיוזכר כאן נועד רק בכדי לעורר עניין ולתת תמונה כללית ביותר – בלתי-מדויקת ובלתי-מחייבת – מהדברים הנדונים בספר. בקיצור, כאן לא מתקיים הדיון ההלכתי עצמו, אלא רק מדברים עליו, מסביב ומבחוץ, אם תרצו: "סיפורי מעשיות" על ההלכה. וכשם שלא ניתן לייצר פצצת אטום מתוך קריאה בספר מדע-פופולארי על פיזיקה גרעינית – כך לא ניתן להתייחס לחוברת שבידכם כלימוד ממשי של סוגיה הלכתית.

דיני נפשות

שם הספר הוא "תורת המלך" אך מסתבר שהמחברים שלנו קמצנים ביותר בכל הנוגע להסברים והקדמות, ואפילו לא טרחו להסביר את שם הספר. לפני שנפצח את החידה הזו, נתחיל בכותרת-המשנה שבה כתוב "דיני נפשות בין ישראל לעמים".

פעמים רבות, כשאומרים בבית המדרש "דיני נפשות" הכוונה לעונשי מיתה בבית-דין, כמו למשל הפרק הנקרא "דיני נפשות" במסכת סנהדרין, ומיד עולים לנו בראש דיונים על סקילה-שריפה-הרג-וחנק, התראה ועדים זוממים וכו'. אולם כידוע, דיני נפשות בישראל אינם נוהגים כיום – ואכן הספר שלנו, בעיקרו, אינו עוסק בדיני נפשות מסוג זה.

דיני נפשות המוזכרים כאן פירושם דינים הנוגעים לנפשות, כמו מקרים שונים בהם אנו נדרשים להכריע בשאלות של חיים ומוות, כפשוטו. ניתן לומר שכל שאלה בהלכות פיקוח-נפש בשבת היא שאלה בדיני נפשות, אולם כאן הכוונה באופן מיוחד ל"התנגשות" של חיי אדם אחד מול חיי אדם אחר, דילמות שבהם חיי אדם מוטלים על כף המאזניים. ניתן כמה דוגמאות:

פלוגי רודף אחר אלמוני ורוצה להורגו, האם מותר לנרדף, או לאיש שלישי הצופה מן הצד, לפגוע ברודף ולהרוג אותו אם יש צורך בכך? זוהי שאלה בדיני נפשות, אלא שהתשובה העקרונית עליה היא פשוטה וידועה, "הבא להרגך השכם להורגו"^א. אך על גבי הכללים הפשוטים והידועים, יש עוד שאלות רבות שההכרעה בהן אינה פשוטה כלל. נניח למשל שאותו פלוגי המסכן את חייו של אלמוני כלל אינו מודע למעשיו, או נניח שפלוגי נפל על חברו בצורה כזו שכעת השני נמצא בסכנה מיידית של חנק או טביעה והוא יכול להינצל רק על-ידי פגיעה במי שבפועל גורם לו למות – האם ברור לנו מה התשובה במקרים כאלו? אגב, מקרים אלו נידונים בספר שלנו במפורש.

ודוגמאות מעולם הרפואה: **השתלת אברים**, למשל, נעשית כיום בכל העולם, כאשר לעתים מדובר בקיצור חייו של פצוע אנוש או חולה סופני, אשר ברגעי חייו האחרונים נלקחים ממנו אברים חיוניים המשמשים להצלת חיי אחרים. האם הדבר מותר? כידוע, התשובה ההלכתית המקובלת היא לאו מוחלט (אלא שהדבר תלוי כמובן בסוגיית קביעת רגע המוות). הרבה יותר קשה לתת תשובה ברורה לשאלה כמו **דילול עוברים** – למשל, כאשר מעריכים שאם לא ננקוט שום פעולה כל העוברים לא ישרדו, ואילו ע"י הדילול, שהוא למעשה הריגה בפועל של כמה עוברים, יותרו הנותרים בחיים. נזכיר שהרב יצחק שפירא כתב על כך מאמר חשוב^ב.

כמובן, עולם כמו שלנו המלא **פשעים ואלימות** מספק עוד מקרים רבים ומגוונים של דיני נפשות שהם הלכה למעשה ממש. למשל, רוצח מסתתר מאחורי קבוצת אנשים ומשתמש בהם כבני ערובה וכ"מגן אנושי" וכך הוא מאיים על חיי המוני אנשים מסביב. האם ניתן לפגוע בבני הערובה בכדי להרוג את הרוצח ובכך להציל רבים אחרים? גם שאלה זו נדונה בהרחבה בספר שלנו.

א ברכות נח, א.

ב פורסם בחוברת ישיבת עוד יוסף חי מס' 11, אדר ה'תשס"ח.

המלחמה ושדה הקרב מספקים, כמובן, שאלות נוספות. למשל, האם המפקד יכול להכריח חייל לצאת ל"משימת התאבדות" בקרב? ואם לא, האם החייל עצמו רשאי להתנדב למשימה כזו? המחברים מבטיחים ששאלות כאלו ידונו בע"ה בכרך הבא של תורת המלך (ואנו מצפים). ושאלה עוד יותר מצויה: עד כמה חיילי הצבא רשאים לפגוע בכאלו שהם חפים-מפשע. למשל, במלחמת העולם השנייה נעשה הרג מכוון של מאות אלפי אזרחים ביפן, בהטלת פצצות האטום, במטרה לסיים את המלחמה ולמנוע עוד שפיכות דמים (לדברי האמריקאים). הנטייה הראשונה שלנו היא להצדיק מעשה כזה – ולאחר לימוד הספר שלנו ניתן להסכים עם זה במאה אחוז – אבל מהו בדיוק ההסבר ההגיוני המתיר עכשיו להרוג תינוק יפני בכדי שעוד עשרה חיילים לא יהרגו מחר במלחמה?

דוגמאות אלו הן מדגם מייצג שבא להמחיש ש"דיני נפשות" הם נושא אקטואלי שחייבים להכריע בו. יש להדגיש שבמרבית המקרים אין פתרון קל ונח בנוסח "שב ואל תעשה" – כיון שבהכרח אתה מכריע לכאן או לכאן ובכל צד מדובר בנפשות.

בין ישראל לעמים

נעבור לחציו השני של המשפט "דיני נפשות בין ישראל לעמים". זהו משפט בעל משמעות כפולה: א. דיני נפשות במקרים של מגע בין ישראל לעמים, כאשר נוצרת התנגשות מסוימת בין חיי יהודי לחיי גוי. ב. השוואה בין דיני נפשות כפי שהם אצל ישראל לבין דיני נפשות כפי שהם אצל גויים.

נתחיל מהדבר השני: לכאורה ניתן לשאול, האם יש הבדל בין יהודי לגוי בנושאים כאלו? ודאי שהתורה מלאה בדינים והלכות השייכים דווקא ליהודים, אבל האם ניתן לומר, למשל, שצריכים להיות כללים שונים באתיקה-הרפואית כאשר מדובר ביהודים וכאשר מדובר בגויים? והרי כשם שליהודי אסור להרוג יהודי כך לגוי אסור להרוג גוי, ומדוע שיהיה הבדל בין מקרה שחיי יהודים מוטלים על כף המאזניים לבין המקרה המקביל שחיי גויים מוטלים על כף המאזניים?

ובכן, מסתבר שבמקרים מסוימים יש הבדל. לדוגמא, מתוך הדיונים בספר נראה לומר באופן כללי שכאשר מדובר בדיני נפשות בין גויים, הבעיה נידונת בכלים יותר פשוטים, ועם הרבה התחשבות בשאלה "מה הרווח ומה ההפסד" בחיי אדם. לעומת זאת, אצל יהודים, עצם הרציחה היא דבר כה חמור עד שלפעמים בסופו-של-דבר ימותו יותר יהודים בגלל העיקרון המקודש שאין להרוג יהודי. לדוגמא, כאשר אומרים לקבוצת יהודים "תנו לנו אחד מכם ונהרגנו או שנהרוג את כולכם" – אסור למסור את האחד בכדי להציל את כולם, ואילו בגויים הדבר יהיה מותר מפני שההגיון הפשוט אומר: מוטב שיהרג היחיד

לבדו ולא יהרגו כולם, כולל אותו אחד (ראה ביתר פירוט בתקציר הספר לקמן). בהקשר זה נזכיר גם שאצל יהודים יש מושג הלכתי של חובה למסור את הנפש בתנאים מסוימים, אבל ביחס לגויים ההלכה אינה דורשת דבר כזה (גם בשבע מצוות בני נח).

אכן, ניתן לומר שאלו שני צדדים של אותו המטבע: ליהודי יש נשמה מיוחדת שהיא "חלק אלוה-ממעל", ולכן החיים שלו טעונים משמעות רבה; חמור מאוד לפגוע בהם, אבל לעתים יש למסור אותם. החיים אינם פשוטים ומובנים מאליהם. בנוסח קצת שונה, נשתמש במשל הבא: מפקד ביחידה מובחרת – האם חיי שוים יותר מאשר אזרח פשוט או פחות? מצד אחד, אם הוא יהרג, זוהי אבדה גדולה במיוחד והתגובה תהיה חמורה בהתאם. אך דוקא בגלל התפקיד המיוחד שלו, הוא נדרש להשליך את נפשו מנגד. והנמשל מובן. אך כבר הפלגנו ויצאנו מהדיון ההלכתי (להרחבה נוספת בזה ראה מאמרו של ר' ישראל אריאל בנספחים).

כעת ניתן לחזור לנקודה הראשונה. באותם המקרים שבהם יש הבדל בין כללי התנהגות בין יהודים לכללי התנהגות בין גויים, מה יהיה כאשר מדובר במקרה שבו מעורבים גם יהודים וגם גויים? האם היהודי צריך לנהוג כלפי הגוי לפי אמות-המידה המחמירות שבין יהודים? – נשאר בינתיים את השאלה פתוחה ונסמוך על חכמתו של הקורא.

בנוסף לזה, באשר לשאלה "האם יש הבדל בין דם לדם" – מן הראוי להזכיר שגם בין יהודים אנו מבדילים במקרים מסוימים "בין דם לדם". אם אני רואה שני אנשים טובעים בנהר ואני יכול להציל רק אחד מהם – הרי יש בזה הלכות מפורשות של דיני-קדימה^ג, ואנו מכריעים שדמו של האחד "אדום יותר" מדמו של השני^ד. נזכיר גם את ההלכה האומרת שאם שני אנשים הולכים במדבר ולאחד מהם קיתון מים שיכול להציל רק חיי אחד, אין אומרים לו להתחלק עם חברו, אלא "חייך קודמים לחיי חברך"^ה (כלומר, במקרה זה אני רשאי לומר שמבחינתי הדם שלי אדום יותר מהדם של חברי. ודרך אגב נזכיר שהלכה זו נקבעה בשם רבי עקיבא – הוא רבי עקיבא שלימד אותנו "ואהבת לרעך כמוך – זה כלל גדול בתורה").

מכל מקום, עצם הדבר שיש הבדל בין יהודי לגוי הוא פשוט אצל כל יהודי, וודאי אצל יושבי בית המדרש. ההבדלה בין ישראל לעמים היא מיסודות אמונת ישראל – כפי שאנו

ג ראה הוריות יג, א.

ד שאלה למחשבה: הרי ההלכה אומרת שאסור להרוג יהודי אחד בכדי להציל יהודי אחר, מפני שדמו של האחד אינו אדום יותר מדמו של חברו, וזאת כלפי כל היהודים בשווה. מה ההבדל? – דן בזה הראי"ה קוק במשפט כהן סי' קמג.

ה בבא מציעא סב, א.

ו בראשית רבה כד, ז.

אומרים בכל יום לפני לימוד התורה "אשר בחר בנו מכל העמים" – ויש לה גם ביטויים רבים בהלכה. אך מסתבר שיש גם יהודים שאינם אוהבים כאשר מזכירים דברים יסודיים אלו, יהודים שמעדיפים להתכחש לעצמם והולכים לחצוב להם בורות נשברים.

מיעוט הדיון ההלכתי

אנו מזכירים כאן הרבה "הלכות גויים". למי שלא למד מסכת סנהדרין או הלכות מלכים ברמב"ם, עצם הדיון יכול להשמע מוזר: וכי יש הלכות לגויים? אך כמובן שהתשובה היא חיובית: יש שבע-מצוות בני נח, ויש בהם כללים ופרטים. ממילא, ניתן גם לדון בשאלות כמו "אתיקה רפואית" אצל גויים – על פי ההלכה.

אלא שבתחום הזה היבול ההלכתי הוא, פעמים רבות, דל ביותר. שכן הספרות ההלכתית נותנת את "משפט הבכורה" לשאלות שהן הלכה למעשה, ורק אחר-כך לשאלות שהן בבחינת "הלכתא למשיחא". והרי לא כל-כך מצוי שגוי יבוא לרב וישאל שאלת-חכם...

ואם ב"הלכות גויים" עצמם לא מצאנו הרבה ספרות הלכתית – כל-שכן וקל-וחומר בשאלות הנוגעות ביחסי יהודים וגויים, שהרי עיסוק בנושאים 'טעונים' כאלה עלול לעורר איבה מצד האומות "שאנו חוסים בצילם". כידוע, גם בדיון הנעשה בתוך בית-המדרש ימצא בדרך כלל "היהודי הטוב" שילך לספר לפריץ מה מדברים שם – כמו שבימינו מבקשים כמה יהודים מבית-המשפט במדינת ישראל (הנוהג כנכרי) להורות על איסור פרסום הספר תורת המלך. על כן, בדרך-כלל מחברי הספרים חששו להרחיב בנושאים אלו, וגם מה שכן נכתב – פעמים רבות לא עבר בשלום את מבחן הצנזור.

כמובן, כל זה מקשה על הדיון ההלכתי. בהלכות שבת, למשל, יש עיסוק נרחב של גדולי הפוסקים לאורך הדורות בהמון שאלות, ומתוך כך מתבררים הדברים ומתחווים, מן היסודות ועד לענפי-הענפים. גם בשאלות המתחדשות עם הזמן, כמו חשמל בשבת, מתקיימים דיונים הלכתיים נרחבים, וניתן לומר שעם הזמן נוצרת "מסורת פסיקה" גם בזה. אולם מה נעשה בשאלות קשות ביני נפשות שבהם אנו מוצאים רק התייחסות מועטה, וצדדית יחסית? ולא רק שחסר הדיון בפרטי הפרטים, אלא גם בשאלות יסוד ממש יש לעתים חוסר בהירות, ואתה מרגיש שלפניך סוגיא שעדיין לא נתבררה כל צרכה. חסר לך איזה "מגן אברהם", "פרי מגדים" או "קצות החושן" שיפרוש את הדברים כשמלה ויסביר את הסוגיות ודעות הראשונים, וחסרות תשובות הלכתיות בסגנון ה"נודע ביהודה" או "החתם סופר". על כן, מחברי הספר **תורת המלך** היו צריכים לעמול קשה על הבניין ההלכתי, ולעתים ממש להתחיל מהרישא ולחצוב את אבני היסוד לבניין.

מלך ומלחמה

כעת ניגש לפתרון החידה: למה מכוון השם **תורת המלך**? והרי לא מצאנו בספר דיונים מיוחדים במצות מינוי מלך וכדומה! או שמא יש מלך כלשהו המעורב בכתיבת הספר... ואולי הכוונה ל"מאן מלכי רבנן"...

'המלך' בא לכוון אותנו לנושאים הנוגעים להנהגה של **ציבור**. אמנם, חלק גדול מן הדיונים בספר אינו עוסק דוקא בענייני ציבור – אך באמת עיקר הספר בא לעסוק בדיוני **מלחמה**, אלא שבכדי לברר היטב את דיני המלחמה היו המחברים מוכרחים להקדים ולברר את היסודות של "דיני נפשות בין ישראל לעמים" ומתוך כך סלולה הדרך להגיע בסוף המעשה למה שהיה "עיקר המכוון" במחשבה תחילה.

הקשר בין דיני מלחמה למלך בולט במיוחד בדברי "הנשר הגדול", רבינו משה בן מיימון, אשר ב"משנה התורה" שלו כרך יחד "הלכות מלכים ומלחמות". כאשר "יד ישראל תקיפה" ויש להם שלטון משלהם, שלטון ההולך בדרך התורה, אז ברור שראשי השלטון צריכים לתת את הדעת על ניהול המלחמה כראוי על פי התורה. אמנם ההלכות עצמן נוגעות גם לכל יחיד, אך במצב המתקן מערכת השלטון היא הדואגת במיוחד לתחום הזה שהוא באחריותה הישירה, כדברי הרמב"ם "אין ממליכין מלך תחילה אלא לעשות משפט ומלחמות".

כיון שהגענו לכאן, נדייק יותר במשמעות הביטוי "תורת המלך". אנו יודעים שאכן למלך יש תורה משלו, "וְהָיָה כְּשֶׁבָתוּ עַל כְּפָא מִמְּלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר" – מלך ישראל מצווה לכתוב לו ספר תורה מיוחד, "יוצא למלחמה והוא עמו, נכנס והוא עמו, יושב בדין והוא עמו"; הספר המיוחד של המלך רומז לתחומים המיוחדים בהם הוא עוסק, ובהם נדרשת הוראה מיוחדת של התורה (כמו לפעמים בהוראת-שעה), ובראש ובראשונה "יוצא למלחמה".

מלחמה למעשה

ושוב אנו עומדים על **הראשוניות** הנדרשת בתחומים האלו. ודאי ש"הלכות מלחמה" הן חלק בלתי-נפרד מכל הלכות התורה, ואצל דוד המלך הן היו בבחינת הלכה למעשה ממש. אולם כאשר גלו ישראל, כאשר שרידי המלכות האחרונים נעלמו ואינם, ואנו נכנסנו תחת

ז הלכות מלכים ד, י.

ח דברים יז, יח.

ט הלכות מלכים גא, וראה ביאור רחב ועמוק בנושא בספר 'שלושה כתרים' מאת מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א.

עולן של מלכויות – אזי הפכו הלכות מלחמה להיות בבחינת "דרוש וקבל שכר" ו"הלכתא למשיחא", בדומה להלכות מקדש וקדשיו שאמנם אנו מצווים ללמוד וללמד גם אותם אך עדיין איננו יכולים לשמור ולעשות ולקיים, בעוונותינו הרבים. על כן חסרה משנה סדורה וערוכה בהלכות מלחמה, מן המקורות ועד למסקנות ההלכה.

אמנם בכל הדורות מלחמות מצויות, עד אשר יכתתו כולם את חרבותם לאתים. גם יהודים מצאו את עצמם בתוך המלחמות – ולא רק כקרבנות טבחים והרוגים על קידוש השם, אלא גם כחיילים לובשי מדים! כך למשל ידוע שרבות יהודים שרתו כחיילים בצבאות הגויים במלחמת העולם הראשונה, אם מרצון ואם מאונס, והפוסקים נדרשו להלכות שנתקל בהם היהודי בצבא המלחמה. ובכל זאת, בדרך כלל היה מדובר אך ורק בהלכות במלחמה ולא בהלכות המלחמה. כלומר, צריך היה לפסוק לחייל היהודי כיצד עליו לשמור את ההלכה בתנאי הצבא והמלחמה כשהוא בצבא הצאר הרוסי או הקיסר האוסטרי, כמו שאנו מוצאים למשל, אצל ר' ישראל מאיר הכהן מראדין זי"ע, בעל החפץ-חיים והמשנה-ברורה, אשר כתב ספר מיוחד בשם "מחנה ישראל" עבור יהודים שגויסו לצבא. הספר עוסק כמעט כולו בדיני תפילה והלכות שבת, דיני כשרות והלכות פסח, גילוח הזקן ועוד. אבל בדרך כלל לא אמרו לחייל כיצד יש לנהל את המלחמה עצמה. הסיבה היא, כמובן, שמפקדי הצבא, הרוסים או הגרמנים או האמריקאים, מעולם לא טרחו לשאול את הרבנים מה בדיוק הם חושבים על המלחמה...

בעשרות השנים האחרונות השתנתה המציאות. כיום יש צבא שלם שברובו הגדול משרתים חיילים יהודים, מאחרון הטוראים ועד לראשי המפקדים. במציאות הזו, נדרש מתופשי התורה להציב משנה סדורה הלכה למעשה, גם בתחום של הלכות מלחמה, כשם שמכשירי החשמל בשבת דורשים התייחסות הלכתית עד הכרעה למעשה. אולם לצערנו מעט מדי נעשה בתחום הזה עד כה, והספר תורת המלך הוא התחלה ראויה למלא את החלל.

המושג הטמא של "טוהר הנשק"

ואי אפשר שלא להתייחס למצב הקיים כיום בצה"ל: מה יותר ראוי מאשר ש"צבא הגנה לישראל" ינהג על פי תורת ישראל? אולם לצערנו הדברים רחוקים מכך. לא נדבר על בעיות צניעות וכשרות והתבוללות בצה"ל, ולא על האיסור למנות גויים לתפקידי פיקוד, גם לא על השימוש בצה"ל לגירוש יהודים וגזילת נחלותיהם – אלא על כללי המלחמה

¹ מאידך, דוקא בענייני קדשים יש עיסוק מרובה במיוחד, וכמו שהסביר החפץ-חיים: "ומטעם זה סידרו רב אשי ורבינא גמרא על כל סדר קדשים מה שלא עשו כן בזרעים ובטהרות... והיינו מטעם הנ"ל דלימוד קדשים חושב לישראל כאילו מקריבין עוד הקרבנות", מאמר 'ציפית לישועה' פ"ג.

עצמם, הן בפקודות הצבא הן במערכת המשפט הקלוקלת (בפרקליטות הצבאית ובמשפט האזרחי), והן אצל הפוליטיקאים וקובעי המדיניות.

לגודל החרפה, צה"ל פועל על פי "קוד אתי" וכללי "טוהר נשק" מעוותים הלקוחים משדות זרים. פעמים רבות מופעלים כללים מחמירים של "מוסר" מעוות דוקא נגד החיילים שלנו. כתוצאה מכך, נשפך דם יהודי רב לשוא! כך למשל בשנת ה'תשס"ב נהרגו שלושה עשר מחיילינו ביום אחד, במהלך קרב בעיר ג'נין, כתוצאה ישירה מכך שצה"ל נמנע מלהשתמש בנשק כבד ובארטילריה בכדי שלא לפגוע באוכלוסיה אשר נתנה סיוע ממשי למחבלים ושימשה להם 'מגן-אנושי'. ועוד, בשעת כתיבת שורות אלו עדיין נמשכת העמידה העלובה של ראשי המדינה בסוגיית גלעד שליט, ה' ישמרהו, הסובל בשבי האויב בגלל המנעות מפעולות תקיפות ופשוטות – בעוד ראשי-הנחש של האויב הערבי יושבים לבטח תחת מחסה של 'אוכלוסיה אזרחית' ולועגים לנו בכל פה, בזמן שמדינת ישראל עצמה ממשיכה לספק לערביי עזה את צרכי הקיום שלהם – דבר שאף אומה שפויה בדעתה לא היתה עושה.

לצערנו, יש עוד דוגמאות רבות שדם יהודי נשפך בגלל הגישה המעוותת של רחמים על האויב ו"טוהר-הנשק" שלא במקומו. הגישה של מערכות הבטחון והמשפט במדינה – בתחום הזה במיוחד – היא הרת-אסון, וחובה על הרבנים לומר את דעת התורה ולא להותיר את המציאות המקולקלת כפי שהיא. קל וחומר כשמדובר ברבנים אשר יש להם תלמידים בצבא (וראה את מכתבו של הרב ישראל אריאל שליט"א בנספחים).

הספר 'תורת המלך' הוא חלק מאמירה ברורה ופשוטה שתורתנו הקדושה היא תורת חיים, ואם נלך בפשטות וביושר בנתיבותיה יבואו לנו חיים וברכה ושלוש.

חלק ב

תקציר הספר תורת המלך

כפי שהודגש בפרקי המבוא, אין כאן לימוד הלכה מעמיק ויסודי. לשם כך נכתב הספר עצמו. אם רוצה מישהו להקשות ולדון בדברים, עליו לעיין במקור, שם התבארו הסוגיות כמקובל בבירור הלכתי יסודי, כולל הערות ומראי מקומות. כאן ניתנת רק סקירה כללית על הנושאים המרכזיים שנדונו בספר.

בהתייעצות עם המחברים, בחרנו מתוך הדיון ההלכתי הטהור, המעמיק והמתרחב, את מה שנראה כמתאים וחשוב להביא בפני הקוראים, והתוצאה לפניכם.

מן הפרט אל הכלל

כבר הוזכר שהספר בא בעיקר בכדי לברר את "דיני מלחמה", אבל בכדי להגיע לזה נוקטים המחברים ב"דרך ארוכה שהיא קצרה". אם אנו רוצים לדון על מלחמה, שבה יש 'התנגשות כללית' בין חיי גויים לחיי יהודים, עלינו לברר לפני כן כמה יסודות:

א. ההגדרות של איסורי רציחה והריגה – בין יהודים, בין גויים, ובין יהודים לגויים. בזה עוסקים שני הפרקים הראשונים של הספר.

ב. כללי יסוד ב"דיני נפשות", דהיינו מקרים של התנגשות בין חיים של אדם אחד לחיים של אדם אחר – בין יהודים, בין גויים, ובין יהודים לגויים. ובזה עוסקים הפרקים השלישי והרביעי.

רק לאחר הבירורים האלה, מגיעים הפרק החמישי והשישי העוסקים בדיני מלחמה עצמם.

הסדר הזה, מן הפרט אל הכלל, נשמע מאד הגיוני ומתבקש, ובכל זאת יש בו חידוש, אפשר לומר "חידוש פשוט". זאת מפני שבקרב הלומדים העוסקים בנושא כמו מלחמה, יש לפעמים נטייה לדון על "העניינים הכלליים" ו"הלכות ציבור" במנותק מן "העניינים הפרטיים". אך ברור שזו טעות, אי אפשר 'לדלג' למשל על דיני רודף ולהתחיל לדון רק בגדרי מלחמה. אמנם בהחלט יש בהלכה הבדלים בין יחיד לציבור – החל מדיני תפילה ועד להלכות קרבנות – אבל תמיד צריך להתחיל לדון בדברים לפי אותם כללים יסודיים, ובמקום שמוצאים הבדלים וחילוקים צריך להגדיר אותם היטב. התורה היא אחת, ועולם ההלכה כולו פועל לפי אותו הגיון, עד שיוכח אחרת.

מי שחושב שניתן לעסוק ב"הלכות ציבור" ולהמציא בהם "תורה חדשה" מבלי לעבוד "הדק היטב" על גדרי "דיני נפשות" הפרטיים – דומה למי שינסה לחקור את היער מבלי לדעת דבר על העצים אשר בו.^א

מתוך פרק א' – איסור הריגת גוי

כל אחד מבני האדם בעולם מחויב לשמור שבע מצוות יסודיות, הנקראות "שבע מצוות בני נח", ואלו הן: איסור עבודה-זרה, איסור ברכת ה' (דהיינו לקללו), איסור שפיכות-דמים, איסור גילוי-ערויות, איסור גזל, איסור אכילת 'אבר מן החי', ומצוות דינים.

על איסור שפיכות דמים לבני-נח נאמר "שִׁפְךָ דַם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ". אולם לבני ישראל התחדש במתן תורה האיסור "לא תִרְצַח", ואיסור זה מתייחס רק ליהודי שהורג יהודי. כלומר, יש שני סוגים, או שתי רמות, של איסור; האיסור שנאמר לבני נח והאיסור המיוחד לישראל שהוא חלק מן המערכת המיוחדת של תרי"ג המצוות והחיובים ההדדיים בתוך בני ישראל. יש לדייק; לא התייחסנו כאן לשאלה מה מותר ומה אסור אלא רק אמרנו שהריגת גוי אינה כלולה באיסור המיוחד של "לא תרצח" – וכמו שכותב הרמב"ם.

אכן הרמב"ם עצמו כותב במפורש שאסור ליהודי להרוג גוי, אך מהו מקור האיסור והגדרתו ההלכתית? שהרי בהלכה אנו מחפשים לכל איסור מקור והגדרה ברורה. – זהו הנושא העיקרי של פרק א' בספר.

צריך להקדים שבהלכות העוסקות בגויים קיימים הרבה חילוקי דינים בין 'סוגים' שונים של גויים, כאשר בתחתית הסולם נמצאים גויים עובדי עבודה-זרה, ובראש הסולם נמצא מי שמוגדר 'גר-תושב'. לענייננו, ברור שקיים איסור מן התורה ליהודי לפגוע בגר-תושב, כיון שקיימת מצוה מפורשת להחיותו, כנלמד מהפסוק "גֵר וְתוֹשֵׁב וְחֵי עִמָּךְ". אולם מה לגבי גוי שאינו גר-תושב, מהו הגדר ההלכתי של האיסור לפגוע בו?

המפתח נמצא בכלל ההלכתי האומר "אין דבר שאסור לגוי ומותר לישראל", כמו שמסביר רש"י שבמתן-תורה ישראל הוחמרו להוסיף עליהם מצוות וחיובים, ולא להקל מעליהם. ממילא, אם הגויים מצווים באיסור שפיכות דמים ואסור להם להרוג זה את זה, גם ליהודי אסור להרוג את הגוי (ודיוק למדני: אין זו רק הוכחה צדדית שהדבר אסור, אלא זהו גם המקור לאיסור, אותו האיסור שיש לגויים להרוג זה את זה – מכח שבע מצוות בני נח – הוא עצמו גם המקור לאסור על יהודי לפגוע בגוי).

א נוהגים לומר שאם מסתכלים רק על הפרטים אזי לפעמים "מרוב עצים לא רואים את היער". אבל יש כאלה שאצלם יש בעיה הפוכה, ש"מרוב יער לא רואים את העצים". ראוי גם להזכיר שכל המדע המודרני מבוסס על אחידות החוקים, ותנועת החלקיקים הקטנים ביותר מובנת לפי אותם הכללים של תנועת גרמי השמיים הענקיים. מהמיקרו ועד המאקרו הכל אחד.

מתוך פרק ב' – גוי שעובר על שבע מצוות

פרק זה מהווה השלמה לפרק הראשון. הזכרנו שהרמב"ם פוסק שאסור להרוג כל גוי, ואכן מדבריו עולה שהאיסור מתייחס גם לגוי הנקרא עובד עבודה-זרה. כך עולה גם מסוגיית הגמרא בדין "לא מעלים ולא מורידים" – המתפרש שאסור לגרום מיתה לגוי (להורידו לבור וכדו').

אולם דבר זה טעון הסבר, שהרי על עבודה זרה ישנו חיוב מיתה! כלומר, הזכרנו שהגויים מחויבים לשמור שבע מצוות בני נח. והנה גוי שעובר על אחת משבע המצוות הללו, מתחייב, עקרונית, בעונש מיתה. אם כן, כיצד ניתן לומר שאסור להרוג גוי עובד עבודה-זרה? והרי אם באמת הוא עבד עבודה-זרה הוא חייב מיתה על כך!

בכדי להשיב על שאלה זו, עלינו להבין מהי המשמעות של "חיוב מיתה" בגוי שעובר על שבע מצוות בני נח. נוכל להסתייע בהשוואה לדיני העונשין הנוהגים ביהודים:

כאשר יהודי עובר עבירה שיש עליה עונש מסוים, מלקות או מיתה, הרי אם קיימים נגדו כל התנאים והגורמים המרשיעים (עדות כשרה, התראה וכו') – אין כבר דרך חזרה. גם אם העבירה נעשתה לפני שנים רבות, ובינתיים אותו אדם חזר בתשובה שלמה ואמיתית – הרי כעת הוא יענש על אותו מעשה בכל חומרת הדין. חזרתו בתשובה, החרטה העמוקה ותיקון דרכיו – כל זה לא רלוונטי בבית הדין בהקשר הזה.

לעומת זאת, ביחס למצוות בני נח יש כללים אחרים. כך למשל אומרים חז"ל שיהושע בן-נון, לפני כיבוש הארץ, שלח לכל עמי כנען אגרת ובה הציע להם להשלים עם ישראל, דהיינו לקבל עליהם שמירת שבע מצוות בני נח ולהיות במעמד של "גרי תושב" (כמובן בתנאי שיקבלו עליהם את השלטון של ישראל בארץ). אולם מדובר בעמים שהיו עובדי עבודה-זרה "למהדרין" ועושי כל תועבות – וכיצד אם כן ניתן לקבל אותם? הרי הם מחויבים מיתה על מעשיהם הקודמים! וכי לאחר שיתקבלו יהרגו בבית הדין על מה שעשו בעבר?

אלא שלבני נח אנו נותנים אפשרות של תיקון. גם אם עברו על מצוות בני נח – הם יכולים להשתנות ולהיטיב את דרכם מכאן ואילך, מבלי שיענשו על מעשיהם הקודמים. כמו אברהם אבינו שלימד את עובדי העבודה-הזרה בזמנו לנתץ את פסיליהם ולעבוד לא-ל אחד, כמו יהושע בן נון שהציע לכנענים להשלים עמנו, וכמו שאנו יכולים לתאר את מלך-המשיח שיפנה לאומה מסוימת של עובדי עבודה-זרה ויציע להם לעשות תשובה, דהיינו לקבל עליהם מכאן ואילך שבע מצוות בני נח. זוהי המשמעות של מצות **קריאה לשלום**, להעדיף את האפשרות של התיקון על פני המלחמה והענישה. "לתקן עולם במלכות ש-די וכל בני בשר יקראו בשמך".

כעת נוכל להבין את ההלכה האוסרת לפגוע בגוי אף שהוא עובד עבודה זרה. זאת מפני שלמרות מעשיו הרעים אין עליו בהכרח דין מוות ללא תקנה. אם למשל, יהודי נמצא בטויל ביערות-העד באפריקה והוא פוגש בכושי הסוגד לפסל ואוכל אבר-מן-החי – האם נאמר שהוא צריך להרוג אותו? לא. מוטב לחשוב מה יהיה התיקון של אותו גוי; אולי בעתיד יגיע הכושי הזה עם בני שבטו אל בית המקדש בירושלים וילמדו לעבוד את ה' אחד?

מובן, אם כן, שההלכה תאמר לידידנו המטייל: אל תהרוג סתם, זהו מעשה של השחתה ולא של תיקון. דין ועונש הם דברים חיוביים, אבל מדוע להשחית ללא תכלית? יש להתחשב כמובן גם בחילול השם, המהווה שיקול הלכתי חשוב בכל יחסי יהודים וגויים.

יש להוסיף שבמצב המתקן קיימת מערכת משפט שמתפקדה להעניש את עוברי-העבירה כראוי להם. גם הגויים מחויבים לדאוג לקיומה של מערכת כזו לאכיפה והענשה על שבע מצוות בני נח, שהרי זוהי מצות 'דינים'. ממילא, לאחר ששבט הפראים מן היער ילמד להכיר את מצוות בני נח, הם יקימו להם בית-דין שיעניש את מי שצריך להעניש. במצב כזה, לא יהיה מקום וצורך לענישה שלא במסגרת בית-הדין.

מתוך פרק ג' – מסירות נפש על רציחה בין בני נח

פרק זה עוסק במקרים שונים בהם קיימת התנגשות בין חיייהם של שני בני אדם, "דיני נפשות". זהו פרק ארוך ומורכב במיוחד², ומתוכו נביא נקודה עיקרית אחת, שנבאר אותה בכמה שלבים:

א. יהרג ואל יעבור אצל יהודים

הלכה מפורסמת היא ששפיכות דמים היא אחת מן המצוות שבהן נאמר "יהרג ואל יעבור", ולכן אם אומרים לראובן "הרוג את שמעון או שנהרוג אותך" – אסור לו להרוג את שמעון בכדי להציל את עצמו.

על הלכה זו נאמר בגמרא הנימוק "מי יימר דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי" – מי יאמר שהדם שלך אדום יותר, אולי הדם של חברך אדום יותר? כמובן, אם שמעון עצמו רודף אחרי ראובן ומסכן אותו, ראובן רשאי להציל עצמו בחיי שמעון, אבל במקרה הנידון שמעון אינו נחשב 'רודף' כלל ואסור לראובן להורגו.

אמנם, יש להדגיש שאם ראובן בכל זאת יהרוג את שמעון – לא יענש על כך, מפני שסוף סוף הוא פעל מתוך אונס. אבל לכתחילה אנו דורשים מראובן למסור את הנפש ולא להרוג את שמעון.

ב. "תנו אחד מכם"

אולם מה יהיה במקרה הבא: כאשר אומרים לקבוצה של יהודים "תנו לנו אחד מכם ונהרגנו, או שנהרוג את כולכם"? האם גם כאן אסור להיות שותפים בהריגת האחד בכדי שלפחות כל השאר ינצלו?

ב פרק זה גם גדוש בחידושי דינים ומעמיק מבחינה למדנית. ראוי לציין במיוחד חידוש חשוב בדרך הלימוד, והוא בהשוואה בין דיני ממונות למקרים מסוימים בדיני נפשות אצל גויים. מתוך כך, מתפתח בפרק דין רחב בדיני ממונות ונזיקין.

ההלכה היא שגם במקרה כזה אנו אומרים "יהרג ואל יעבור". אסור לתשעה למסור את האחד בכדי להציל את עצמם, "יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל".

אבל מדוע? והרי החשבון הפשוט אומר הפוך! אין כאן שאלה דמו של מי אדם יותר, אלא האם יהרגו כל העשרה או רק אחד מהם, וכי לא עדיף שרק האחד יהרג?!

אלא, מסבירים הפוסקים, בשפיכות-דמים יש משהו מעבר ל"חשבון הפשוט" ולסברא "מי אמר שדמך אדם יותר". יש חיוב למסירות נפש על איסור "לא תרצח". כלומר, כמו שיהודי חייב למסור את הנפש כאשר כופים אותו לעבוד עבודה-זרה – באותה מידה אנו אומרים שיהודי צריך למסור את הנפש כאשר כופים אותו להרוג יהודי אחר.

לכן במקרה הזה איננו מתחשבים בחשבון הפשוט של רווח והפסד, כי בסופו-של-דבר יש כאן "קיר ברזל" שלא ניתן לעבור אותו, וכל תשעת היהודים נדרשים למעשה של מסירות-נפש בכך שיסרבו להשתתף ברצח של אחיהם.

ג. "תנו אחד מכם" אצל גויים

וכעת נשאל, ומה יהיה במקרה המקביל אצל גויים? כלומר, כאשר רוצח בא לקבוצה של גויים ואומר להם, או שתתנו לי את פלוני ואהרוג אותו – או שאהרוג את כולכם.

תחילה נזכיר שבהלכה אין דרישה מגוי למסור את הנפש על מצוות בני נח. למשל, אם באים לגר-תושב וחסיד-אומות-העולם ואומרים לו לעבוד עבודה-זרה או שיהרג – מותר לו לעבוד עבודה-זרה בכדי להציל את חייו.

על כן, גם בנוגע לשפיכות דמים, כשמדובר בגויים יש לפעול לפי "חשבון פשוט" בלי דרישה מיוחדת למסירות נפש. לכן במקרה שלנו, התשעה רשאים להסגיר את חברם 'המבוקש', שהרי הוא צפוי למות בכל מקרה, ואם הם יתעקשו ולא יסגירו – כולם יהרגו. עדיף שרק האחד יהרג מאשר שכל העשרה יהרגו.

הווה אומר, יש הבדל עקרוני בין דיני נפשות אצל גויים לבין דיני נפשות אצל יהודים. אצל יהודים יש דרישה למסירות נפש, שיכולה לגבור על "החשבון הקר" של רווח והפסד. ואילו אצל גויים אנו עובדים לפי סברא השוקלת את הרווח וההפסד.

ד. בני ערובה ביהודים ובגויים

בהמשך לזה, נעבור למקרה של בני ערובה. כאשר רוצח משתמש באנשים אחרים כ"מגן אנושי" ולא ניתן לפגוע ברוצח מבלי שייפגעו גם בני-ערובה – האם מותר למי שהרוצח מאיים עליו להרוג את הרוצח ותוך-כדי-כך לפגוע גם בבני-הערובה?

לפי העקרון שבארנו קודם, גם במקרה זה יהיה הבדל בין יהודים לגויים:

אצל גויים, נבחן את הדברים לפי סברא של רווח והפסד: הרוצח מאיים עלי ומסכן את חיי כאשר לשם כך הוא משתמש באדם אחר כבן-ערובה, וכעת מונחים על כף-המאזניים החיים שלי מול החיים של אותו בן-הערובה. אמנם החיים שלי אינם שווים יותר מחייו של אותו בן-ערובה, אבל כיון שהרוצח משתמש בו בכדי לאיים עלי, והוא הופך להיות מעורב

בעסק – הרי אני רק מתגונן ופועל להציל את עצמי, ולכן אני רשאי לעשות זאת למרות שלמרבה הצער אני נאלץ לפגוע באותו בן-ערובה שבפועל משמש בעל-כרחו ככלי ביד הרוצח. לא הבאתי מישהו ממקום אחר ופגעתי בו, אלא נאלצתי לפגוע במישהו שכבר מעורב בעסק. לכן ניתן להפעיל כאן את הכלל האומר "חייך קודמים לחיי חברך".

הדבר דומה לדיני-נזיקין, שאם הרכוש של אדם אחר גורם נזק לרכוש שלי – למשל, הכלב של השכן משתולל בלול-התרנגולות שלי – אני רשאי להציל את רכושי על-ידי פגיעה ברכוש שלו, גם אם השכן עצמו כלל אינו אשם בדבר.

אולם במקרה המקביל של בני-ערובה אצל יהודים – ההלכה תהיה אחרת. כפי שראינו, כלפי יהודים יש דרישה מיוחדת למסור את הנפש ובלבד שלא להרוג יהודי אחר. לכן גם כאן, נאמר לאותו יהודי שהרוצח מאיים להרוג אותו: אינך יכול להציל את החיים שלך אם לשם כך אתה הורג יהודי אחר שאינו אשם בדבר. תמסור את הנפש, יהרגו אותך ולא תהרוג אחרים.

כמובן, בדיני נזיקין, כמו במקרה של הכלב והתרנגולות, לא יהיה הבדל בין יהודים לגויים, אבל כשיש עניין עם נפש של יהודי אחר הכל משתנה.

מתוך פרק ד' – נפש יהודי מול נפש הגוי

פרק זה 'משדך' בין כל הפרקים שקדמו לו. לאחר שבפרקים ראשון-שני התבררו גדרו האיסור ליהודי לפגוע בגוי, ולאחר שבפרק שלישי התבררו כללי ההתנהגות בדיני-נפשות בין גויים ובדיני נפשות בין יהודים – כעת אפשר לחבר את הדברים ולברר מה יהיה הדין בדיני נפשות בין גוי ליהודי, כאשר נוצרת התנגשות בין חיי יהודי לחיי גוי.

העיקרון הוא שאמנם אצל יהודים יש דרישות מיוחדות ומחמירות האחד כלפי השני, אבל כאשר מדובר בין יהודי לגוי – אין לחייב את היהודי לנהוג כלפי הגוי יותר מאשר הגויים מחויבים האחד כלפי השני.

ניישם את העיקרון הזה בשני מקרים, על פי מה שראינו בפרק הקודם:

א. "תנו אחד מכם"

בפרק הקודם ראינו שאם אומרים לקבוצה של יהודים למסור אחד מהם להריגה או שיהרגו כולם – הם צריכים למסור את הנפש ולא למסור את חברם להריגה. לעומת זאת, במקרה המקביל אצל גויים – רשאים למסור את המבוקש להריגה בכדי שלפחות הם ינצלו ממות.

אם כן, נשאל, מה יהיה בקבוצה מעורבת של גויים ויהודים; אם הרוצח דורש להסגיר אליו את הגוי החף-מפשע, האם מותר ליהודים לעשות זאת בכדי להציל לפחות את עצמם?

התשובה תהיה פשוטה. כשם שלגויים מותר למסור את האחד מהם להריגה בכדי שלפחות השאר ינצלו – כך יהיה מותר ליהודים למסור את הגוי כדי שלפחות הם ינצלו. יהודים מצווים למסור את הנפש האחד על חברו. אבל אין הם מחויבים למסור את הנפש כלפי הגוי. ביחס לגוי – אין לחייב אותנו באמות-מידה מחמירות יותר מאשר מחויבים הגויים זה לזה.

ב. בני ערובה

במקרה של בני ערובה, ראינו בפרק הקודם שאצל גויים מותר לפגוע בבני ערובה שהרוצח משתמש בהם, ואילו אצל יהודים הדבר אסור.

אם כן, מה יהיה כאשר רוצח מאיים על חיי ראובן היהודי, ולשם כך מסתתר הרוצח מאחורי בני ערובה גויים ומשתמש בהם כ"מגן אנושי"? האם לראובן יהיה מותר להרוג את בן-הערובה הגוי בכדי להציל את חייו הוא?

גם כאן הדבר יהיה מותר, ומאותו הטעם. לא יתכן שהאיסור ליהודי להרוג גוי יהיה חמור מהאיסור לגוי להרוג גוי, ואין מקום להחיל במקרה הזה את הכללים המיוחדים-המחמירים הנוהגים בין יהודים.

מתוך פרק ה' – הריגת גויים במלחמה

לאחר כל המסקנות מן הפרקים הקודמים, ניתן לדון מה קורה במלחמה (כאשר אנו מתייחסים למלחמה בין ישראל לבין אומות-העולם, כפי שאנו מכירים יותר מדי).

במקום לומר שמלחמה היא תוהו-ובוהו אחד גדול, ומרגע שהוכרז "מלחמה" נלחץ איזשהו כפתור-פלא ואיסור שפיכות-דמים נעלם ואיננו – ניתן "לפרק לגורמים" את מה שמתרחש במלחמה, ולבחון את הדברים לפי אותם הכללים העקרוניים שהתבארו עד כה כלפי אדם פרטי בשעת שלום. מתוך הדברים, נביא כאן שלשה עקרונות יסוד:

א. הבא להרגך

הכלל הראשון הוא "הבא להרגך השכם להורגו". הכלל הזה נאמר גם בשעת שלום, אבל בשעת מלחמה הוא הרבה יותר 'למעשה', ונמחיש אותו בכמה נקודות פשוטות:

ראשית, הכלל הזה אומר שאם מישהו בא להרוג אותי – עלי להשכים, להקדים ולפגוע בו לפני שהוא ינסה לפגוע בי. זו "הוראת פתיחה באש" שאומרת, אל תמתין להיות הקרבן-המותקף, כדי להצטייר יפה כמי שפועל רק להגנה עצמית. הוא הרודף שלך ולכן מוטב שבפועל אתה תקדים ותתקוף אותו.

בנוסף, אל תתפתה לחשוב שאולי פתאום הוא יחזור בו ויהפוך את עורו. אל תסתכן כשזה נוגע בחייך ובחיי חבריך. לפעמים מי שבא להורגך נוהג בערמה ומציג עצמו

כחלש, בכדי שתרחם עליו והוא ינצל זאת לפגוע בך. באה התורה ומזהירה ממקרים כאלו ואומרת לא לרחם.

ומן הראוי להביא כאן את דברי חז"ל על הרצח הראשון בעולם:

"וַיִּקַּם קַיִן אֶל הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ" – "אמר רבי יוחנן, הבל היה גבור מקין. שאין תלמוד לומר 'ויקם' אלא מלמד שהיה נתון תחתיו. אמר לו, שנינו בעולם, מה את הולך ואומר לאבא? נתמלא עליו רחמים. מיד עמד עליו והרגו. מן תמן אינון אמרין טב לביש לא תעביד וביש לא ימטי לך".¹

– כאשר התחילה המריבה והבל הבין שקין רוצה להורגו, התגבר על קין והפילו. אבל אז התחנן קין והתחיל 'לנגן' על רגשותיו של הבל ועל התדמית שתהיה לו אם יפגע בו, מה תאמר לאבא? כאשר התחיל הבל לרחם ולהסס, אז התגבר עליו קין והרגו. מכאן אומרים: אל תעשה טוב לאדם רע, ורעה לא תבוא עליך. אם הבל היה נוהג כראוי, ההרוג הראשון בעולם היה קין – ובצדק!

ונקודה נוספת, מי ש"בא להרגך" אינו דוקא חייל לבוש מדים המכוון אליך נשק. למשל, חיילים שלנו נמצאים בשטח אויב בפעולה שנועדה לחסל מחבלים המשגרים טילים לעבר ערי ישראל. והנה נער אחד מבחין בחיילים והולך למסור על כך לאויב. ודאי שגם הנער הזה הוא אויב ש"בא להרגך". גם המסייע לרודף הוא רודף. וכדאי לצטט את דבריו הנכוחים של הרב שאול ישראלי זצ"ל: "מכיון שלפי האומדנא המקובלת האוכלוסיה מעודדת בכל מיני אופנים את פעולת הכנופיות, וזה ודאי עוזר להגברת ולהרחבת פעולותיהם בעתיד, ונמצא שכל האוכלוסיה היא במקרה זה בתורת רודף שניתן להציל בנפשם".²

ומה יהיה אם יאמר החייל: אינני בטוח במאה-אחוז שהנער הזה הולך לספר עלי. זהו רק ספק – האם אהרוג אותו מספק? – גם כאן יש הנחיה של התורה האומרת שבמצב כזה אין לקחת סיכונים. על מקרה כזה וכיוצא בו נאמרים דברי חז"ל, המובאים להלכה בפוסקים: "הטוב שבגוים בזמן מלחמה הרוג" (כדברי אחד המפרשים "כי מסתמא יעמוד לעזור את הגויים"). בשעת שלום, אין זה הגיוני לחשוך בכל גוי ההולך מולך ברחוב בניו-יורק, למשל, שמא הוא מכוון עליך ברגע זה אקדח חבוי מתחת למעיל... אבל "בזמן מלחמה" כאשר אתה נמצא בסיטואציה מסוכנת ובסביבה עוינת המעודדת לפגוע בך – אל תהיה תמים ואל תיקח סיכונים.

ב. אנשי רשע

נמשיך להתייחס לאותו נער שאיננו בטוחים האם הוא בא להרוג או לא. כאן יש לצרף נימוק נוסף:

ג בראשית רבה כב, ח. וראה נוסח קצת אחר במדרש תנחומא, בראשית ט. ובמדרש שיר השירים זוטא (פרשה ז): "אמר לו המקום אל תחמול עליו על זה הרשע. חס עליו הבל. אמר לו המקום, אתה חסת עליו והוא יהרגך!".

ד הדברים נכתבו בהקשר לפעולת התגמול בקיביה בשנת ה'תשי"ד, ונדפסו בספר עמוד הימיני סימן טז.

בפרק ב' ראינו שאמנם גוי העובר על שבע מצוות בני נח הריהו חייב מיתה על כך, אלא שתמיד אנו מעדיפים ללכת בדרך של התיקון, ואין להרוג הריגה סתמית שהיא השחתה ולא תיקון. אולם זה נכון במצב רגיל ורגוע, כמו בתיאור של היהודי המבקר בג'זונגל. אבל החיילים שלנו אינם מטיילים כעת בעזה או בלבנון בכדי ליהנות מהנוף הרועע...

החיילים נמצאים במשימה של מצוה להגן על חיי אחיהם בעורף, וגם עסוקים במצוה להגן על חייהם-שלהם בחזית. במצב כזה, ניתן לומר שאם אנו נמצאים בקרב אוכלוסיה של אנשי רשע – דהיינו גויים העוברים על שבע מצוות בני נח – יש לעובדה הזו משמעות הלכתית. אם למשל יתברר לנו ביחס לערביי עזה שרובם המוחלט גדלים, מיום שעמדו על דעתם, על שנאת יהודים לווהטת, ומלומדים על מצוות הג'האד אם רק יוכלו – הרי הם אנשי-רשע. ואמנם אילו היו מתגוררים בצד השני של הגלובוס, ללא מגע איתנו, אין טעם לבוא ולדון אותם על רשעותם ומוטב להעדיף את דרך התיקון – אבל במצב הנוכחי, אם נדון את אותה נער חשוד בעזה כמי שעובר על מצוות בני נח, האם זהו מעשה של השחתה?

כדוגמא להעדפת דרך התיקון, הבאנו לעיל את אברהם אבינו, אב המון גויים. והנה כאשר היה צורך בדבר, אברהם אבינו נחלץ לצאת למלחמה בארבעת המלכים. לאחר מלחמה זו, אומר הקב"ה לאברהם "אַל תִּירָא אֲבָרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד", ומפרשים חז"ל:

"לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר, תאמר אותן אוכלוסין שהרגתי שהיה בהם צדיק אחד וירא שמים אחד. משל לאחד שהיה עובר לפני פרדסו של מלך, ראה חבילה של קוצים וירד ונטלה. והציץ המלך וראה אותו. התחיל מטמן מפניו. אמר לו, מפני מה אתה מטמן? כמה פועלים הייתי צריך שיקושו אותה, עכשיו שקששת אותה – בא וטול שכרך. כך אמר הקב"ה לאברהם: אותן אוכלוסין שהרגת קוצים כסוחים היו..."

כאן מדובר בצער שלאחר מעשה, אולי נהרגו גם חפים מפשע? ובכל זאת, מרגיע ה' את אברהם ואומר לו שכל אלו שמתו במלחמה היו "קוצים כסוחים" ורק טוב עשית שקששת (כסחת) אותם. ואנו נמצינו למדים מכאן ואילך, שגם אם השאיפה הגדולה היא "ונברכו בך כל משפחות האדמה", הרי כשהגענו לשעת המלחמה, אנו הורגים את הרשעים ואין להצטער אם ה' זימן כך לידינו.

ג. בני ערובה ומגן אנושי

נמשיך לעסוק בדוגמא של פעילות חיילינו בעזה, מנקודת מבט נוספת:

נניח כעת, לצורך הדיון בלבד, שיש בעזה גם אנשים שהם לגמרי חפים-מפשע (ולא מחפים על פשע), אוכלוסיה אזרחית תמימה לחלוטין. אולם כל אלו שפועלים נגדנו

משם מנצלים למעשה את המחסה של אותה אוכלוסיה אזרחית תמימה בכדי להלחם בנו. באותה מידה אפשר לתת דוגמא של כנופיית שודדים המתקיפה שיירה במדבר, ולאחר שהצליחו לחטוף מקצת מאנשי השיירה הם עומדים כעת מאחוריהם ומתקיפים את האחרים.

זהו למעשה המקרה של בני-ערובה שעסקנו בו בפרקים ג-ד. שם התבאר שבכדי להלחם ברוצח ולהינצל ממנו מותר לפגוע בבני הערובה שהוא משתמש בהם (מלבד במקרה בין יהודים, שאז אנו נדרשים למסירות נפש). כך גם במלחמה בעזה, כאשר המחבלים משתמשים באוכלוסיה כבני ערובה ומגן אנושי – אנו יכולים להפציץ את מפקדת המחבלים גם אם היא נמצאת בלב אוכלוסיה אזרחית וודאי שיפגעו גם הרבה חפים מפשע. זוהי דרך הישר במציאות כזו, וגם הגויים רשאים לנהוג כך במלחמות שלהם.

אולם כדאי להמשיך שלב נוסף: יתכן שמסיבה מסוימת (מוצדקת או לא) החלטנו בכל זאת לפעול בצורה של "סיכול ממוקד" ולא להשתמש בהפצצה מרחוק. כעת נמצאת קבוצה מחיילינו בדרכה אל מפקדת המחבלים, והם צריכים, למשל, לצוות על אזרח הנמצא באזור לסרוק את דרכם ולבדוק אם השטח אינו ממולכד –

לא להתבלבל. נזכור שהאזרח הזה – גם אם הוא חף מפשע לכל דבר – מהווה מגן אנושי ובן-ערובה בידי המחבלים. הרי אם היינו מפציצים את המפקדה – היה גם הוא נהרג. הוא בכל מקרה מעורב בעסק, ולא מישהו שהבאנו ממקום אחר בכדי לנצל אותו, ולכן מובן שגם כעת חיינו יועמדו בסכנה בכדי שחיי החיילים שלנו לא יפגעו.

מתוך פרק ו' – פגיעה מכוונת בחפים מפשע

פרק זה מהווה השלמה לפרק הקודם, ביחס להריגה של חפים מפשע במלחמה, כאשר כעת אנו מסתכלים על הנושא מנקודת מבט חדשה, ואולי מפתיעה בתחילה.

נניח לרגע לחיילי האויב ואנשיו, ונשאל שאלה פשוטה: מדינה שלווה ושוחרת-שלום מותקפת לפתע על-ידי מדינה מ"ציר הרשע". במדינה המותקפת מוכרז גיוס חרום, ובמשדר מיוחד לאומה מודיע המלך שכולם נקראים לצאת ולהגן על המולדת.

הדבר נשמע מאד הגיוני ומוצדק. אולם באמת, כיצד המלך יכול לחייב את האזרחים במדינתו-שלו לצאת למלחמה? אמנם המדינה השכנה מאיימת על חיי האנשים במדינה שלו, אבל מה ההצדקה לסכן את מקצת התושבים ולשלוח אותם "אל מול פני המלחמה החזקה" בכדי להציל את האחרים? הרי המלך לוקח בכח אנשים חפים-מפשע שיכולים לטעון: אנחנו לא מעורבים בעניין, ומדוע אתה מגייס אותנו בכח ומנצל אותנו במלחמה רק בגלל שאנחנו שכנים שלך ["נוהל שכן"]?

ההסבר הוא ש"אלמלי מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו" – התאגדות האנשים במסגרת של מלכות-מדינה היא צורך אמיתי לטובתם של האנשים. ללא מלכות,

וללא שיהיה למלכות כח של כפיה, תתפרק המסגרת התומכת ולבסוף הרשעים הם אלו שיגברו! לכן, כשהמלך מגייס את אנשיו לצבא, הוא פועל למעשה לטובתם ולהצלחת חייהם של אנשי המלכות כולה. ומוטב שחלק מן האנשים ימותו במלחמה מאשר ימותו כולם בהעדר שלטון שילחם עבורם [כמובן, אין הבדל לעניין זה בין מלך לבין צורת שלטון אחרת].

כעת נסיף נדבך: כשם שהמלך יכול להכריח את אנשיו, שהם ודאי חפים מפשע, לצאת למלחמה ולהיהרג למען שלום המלכות כולה והצלחת אנשיה מאנשי הרשע של המדינה המתקיפה – מאותו הטעם יכול המלך להורות לפגוע באנשי המדינה שעמה הוא נלחם, למרות שהם חפים מפשע, בכדי לנצח במלחמה. וכי דמם של אנשי המדינה ההיא אדום יותר מדם החיילים שלנו?

כך למשל, בדוגמא ההיסטורית שכבר הזכרנו: זכותם המלאה של האמריקאים (וממילא אפשר לומר, גם חובתם) להביא לכניעתם של היפנים במלחמת העולם השנייה, למרות שהדבר נעשה על ידי פגיעה בכוונה-תחילה ברבבות אזרחים שחלקם ודאי חפים-מפשע, תוך ניצול 'הבטן הרכה' של היפנים שלא יכלו לעמוד בכך.

בהמשך לזה, אנו מבינים מה שנראה במקורותינו כ"כלל גדול" בענייני המלחמות: "מידה כנגד מידה" (ובהקשר לזה גם המושג של הנקמה, המופיע פעמים רבות כדבר חיובי ונכון). זאת מפני שמאבק נכון ברשעים יוכל להיות רק אם נוכל לפעול באותם הכלים שהם פועלים נגדנו, אחרת "מאזן האימה" וההרתעה תמיד יטה לטובת הצד הרעים.

על נגלה ונסתר

לבסוף, אי אפשר מבלי שנזכיר דבר הקובע ברכה לעצמו, אף שאיננו שייך לתחום ההלכתי הרגיל. לאורך הספר 'גולשים' המחברים כמה פעמים לביאורים שאינם חלק מן הבריור ההלכתי, אלא **הסבר פנימי**. דהיינו, לאחר שבררנו את הסוגיה בכלים ההלכתיים ובסגנון ההלכתי המקובל – אנו ממשיכים להסביר את הדברים ולהאיר אותם על פי פנימיות התורה.

החיבור הזה בין הנגלה והנסתר אינו כה מצוי, בפרט בספרי הלכה. אך אנו זוכים שמו"ר הרב **יצחק גינזבורג שליט"א** מורה לנו את הדרך בתחום הזה, כשהוא מטעים אותנו מן המעין הנובע של פנימיות התורה, עם כל העושר והעומק שבספרי הקבלה והחסידות, ומחבר בין הרבדים השונים בתורה (וכן בין התורה לחכמות העולם).

נביא דוגמא אחת, מתוך הנספח לפרק הראשון בספר. שם מובא "הסבר פנימי" לכלל

1 הסבר זה מובן היטב כאשר מדובר על מלכות של גויים, שאצלם ניתן לעשות 'חשבונות' של רווח והפסד בנפשות, כמו שהובא לעיל. לגבי כוחה של מלכות ישראל להוציא את אנשיה למלחמה – ראה מאמרו של הרב יוסי אליצור בחוברת ישיבת עוד יוסף חי מס' 15, אלול תשס"ט.

ההלכתי שמה שאסור לגוי אסור גם ליהודי ("ליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור"), כאשר הטעם הפנימי לכך מבואר בשלש רמות:

ניתן לומר שיש צד מסוים שבו ישראל שווים לאומות העולם. או בדומה לזה, שתרי"ג מצוות אינן מוחקות לגמרי את שבע מצוות בני נח, אלא 'מסדרגות' אותן וכוללות אותן. לחיות בתודעה כזו, שיש בי משהו כמו גוי, זוהי תודעה של הכנעה בנפש – הנובעת מתוך הכרת הנפש-הבהמית שיש בי, המושכת אותי כלפי מטה.

אך ניתן לומר באופן אחר; באמת יש הבדלה מהותית בין ישראל לעמים, ומצד האמת לא היינו צריכים להתחייב כלל במה שמחויבים הגויים. אלא שיש הלכות רבות שנקבעו בגלל חילול השם. שלא יתפרש הדבר כאילו לישראל יש הקלות מיוחדות. שהרי לגויים יש קושי אמיתי להבין את מעלת ישראל – אשר יש להם נפש-אלוקית שהיא "חלק אלו-ה ממעל ממש".

והסבר שלישי: יש צד שאנו רוצים ומעוניינים להדמות במקצת לגויים, ולמצוא מכנה-משותף איתם, בכדי שנוכל לתקן ולהעלות אותם. באמת ישראל נבדלים בעצם מן האומות, אבל בתור "ממלכת כהנים" הם רוצים ובוחרים להתעסק גם בתיקון האומות, ולכן ההלכה מוצאת נקודת-שוויון כזו הקובעת שמה שאסור לגוי אסור גם לישראל.

זוהי דוגמא אחת, על רגל אחת. ולסיום, נצטט את דברי מו"ר הרב יצחק גינזבורג בהסכמתו לספר:

"הדרך האמיתית לתקן את המציאות על פי ההלכה תלויה בהשראת פנימיות התורה – דרך הקבלה והחסידות – על המציאות כולה, שאזי 'מתרככת' המציאות ונכונה לקבל את הוראות ההלכה 'הנוקשות'. וכן ידוע כי אין אדם יכול לכוון לאמיתתה של הלכה ללא שיהיה בקי גם בחכמת האמת. וכי השליחות העיקרית של דורנו היא חיבור כל רבדי התורה יחד...".

מסתבר, אם כן, שעלינו לכתוב חוברת נוספת שתעסוק גם בפנימיות התורה ולא רק בהלכה ה'יבשה'...

חלק ג

נספחים

פגיעה בחיי אדם לצורך הצלה

דיון במקרים של התנגשות בין חיי אדם
מתוך השוואה בין תורת-אמת לבין חוקי בשר-ודם במדינת ישראל*

להלן מקרה קלאסי של התנגשות בין חיי אדם: פושע מועד מאיים על ראובן ואומר לו, אני מעוניין שאתה תלך ותהרוג את שמעון, ואם לא תעשה כך... ברור עכשיו לראובן שעל כף המאזניים נמצאים החיים שלו מול החיים של שמעון. יתכן אפילו שראובן הוא חברו הטוב של שמעון, אבל כעת נוצר המצב שהדרך היחידה של ראובן להציל את חייו ממוות היא להרוג את שמעון. נקרא לזה מקרה מס' 1.

כידוע, המקרה הזה מופיע בגמרא כמעשה שהיה, וההכרעה היא חד משמעית: אסור לראובן להרוג את שמעון, למרות שבכך ראובן גוזר על עצמו מוות. והנימוק הוא "מי יאמר שהדם שלך אדום יותר מהדם של חברך?".

אך כעת נמשיך לשאול, ומה יקרה אם ראובן לא נהג כנדרש, והרג את שמעון בכדי להציל את חייו – האם ראובן צריך להעניש כדינו של כל רוצח? – ובכן, ההלכה קובעת שלמרות שראובן נהג שלא כדין, אי-אפשר להעניש אותו, כיון שפעל מתוך הכרח ואונס (ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק חמישי).

כעת נראה מה אומר על כך החוק במדינת ישראל כיום. נצטט מתוך חוק העונשין, סעיף 34-יב: "כורח. לא ישא אדם באחריות פלילית למעשה שנצטווה לעשותו תוך איום שנשקפה ממנו סכנה מוחשית של פגיעה חמורה בחייו, בחירותו, בגופו או ברכושו, שלו או של זולתו, ושאנוס היה לעשותו עקב כך".

אם כן, ראובן במקרה שלנו אינו נושא באחריות פלילית, ובנקודה זו חוק המדינה אינו סותר את חוק התורה. אך יש כאן הבדל גדול: לפי דין תורה אסור לראובן לפגוע בשמעון למרות שנשקפה לראובן סכנה מוחשית שאין למעלה ממנה, אלא שראובן אינו נענש

א בכדי שהדברים יוכלו לעמוד בפני עצמם, יש כאן הרבה חזרות על מה שנכתב בתקציר הספר.

על כך. זוהי דוגמא מצוינת להבדל המהותי בין דיני התורה לבין חוקי המדינה בכלל: חוק המדינה אינו מתיימר לומר לך מה מותר ומה אסור, אלא על מה תענש ועל מה לא תענש. על כן, בחוקי המדינה אין בנמצא "הדבר אסור אבל אין כל עונש" – אם אין עונש אי-אפשר לומר שהדבר אסור. אבל התורה, להבדיל, מוכה לאדם מה לעשות ומה לא לעשות, והענישה הינה רק חלק אחד מזה. הקדוש-ברוך-הוא דורש מאתנו כיצד להתנהג, ולא רק מודיע לנו על מה אנו צפויים להענש.

[רגע, מה קורה כאן? חשבנו שלפי חוקי מדינת ישראל חיי אדם הם הערך העליון, וכיצד עוברים בשקט על מעשה כזה של רצח? מסתבר שכיום לא מתייחסים באמת לחיי אדם כדבר כה מקודש עד שאפשר לדרוש מאדם לוותר על חייו שלו בכדי לא לפגוע בחיי אחרים. החוק הנוכחי מבוסס על ההנחה שבאמת אין דבר מקודש, ולמעשה מה שעומד מעל הכל הם החיים שלי ולא חיי-אדם בכלל. ודוק. אולם התורה אכן דורשת ממני בתוקף לוותר על החיים שלי ולא לפגוע בחיי האחר.]

אולם הצגת הדברים עד כאן היתה חלקית בלבד. שכן החוק במדינת ישראל מתייחס באופן שווה לכל 'אדם', ואילו לפי התורה יש חוק אחד ליהודים וחוק אחר לגויים. מתברר שמה שנאמר עד כאן על דין התורה, נכון רק כאשר מדובר על יהודים. אבל כאשר מדובר על גויים – ובמקום ראובן ושמעון יהיו ג'ורג ואיוואן – הדין יכול להיות שונה. לא נכנס כאן לפרטי הדיון ההלכתי ולדעות השונות (לשם כך נכתב הספר תורת המלך) – אבל נציין כדוגמא שלפי אחת הדעות בהלכה, במקרה המקביל למקרה מס' 1, ההלכה שונה כאשר מדובר בגויים. אם הפושע מאיים על ג'ורג שאם לא יהרוג את איוואן יהרגו אותו – מותר לג'ורג להרוג בכדי להציל את חייו-הוא.

דהיינו, אם אמרנו שחוק העונשין של מדינת ישראל שונה באופן מהותי מדין התורה, כיון שלפי התורה אמנם מי שהרג מתוך 'כורח' אינו נענש אך הדבר אסור. הרי כעת נאמר שביחס לגויים, לשונו של חוק המדינה במקרה הזה דוקא מדויקת: אכן לג'ורג מותר להרוג את איוואן מתוך 'כורח'. אך ביחס ליהודים – יש דרישות שונות, חמורות יותר. דרישות אלו משקפות את הייחוד של הנשמה היהודית ואת יחסי האחוה המיוחדים שבין היהודים, וחוקי מדינת-ישראל כיום מתכחשים, כידוע, לייחודו של עם ישראל ולהבדלה בין ישראל לעמים. חוקי המדינה בנויים על "יסוד היסודות" שאין להבדיל כלל בין יהודי לגוי – ומטעם זה עצמו חוקים אלו פסולים בתכלית.

אולם נניח כעת להבדל שבין יהודי לגוי, ונעבור מעולם הפשע לשדה-הקרב:

בשעת מלחמה

נתאר את הסיטואציה הדמונית הבאה: מתוך רצועת עזה משוגרים עשרות ומאות טילים לעבר ערי ישראל ויהודים רבים נפגעים. מפקדי הצבא אומרים שלא ניתן לפגוע

בצורה סלקטיבית רק במשגרי הטיילים, כיון שהם פועלים מתוך אזורים של אוכלוסיה אזרחית צפופה. לכן מחליטים להודיע כי אם הירי לא יפסק לאלתר – אנו נפציץ בחזרה כל מקום שממנו יורים עלינו. מפקד כוחות צה"ל באזור מבין שאם מאיימים – צריך להיות מוכנים גם לבצע, ואכן בתגובה להמשך הירי מעזה מופעלת הארטילריה של צה"ל ומדווח על נפגעים רבים בצד השני [אם כבר, כדאי אולי להמשיך את התיאור: כעבור זמן קצר מונפים דגלים לבנים מעל גגות עזה, והמוני מחבלים נצפים בורחים דרך הגבול עם המצרים]. נקרא לזה מקרה מס' 2.

ומקרה נוסף, מספר 3, כוח רגלי של צה"ל מסייר במחנה פליטים ידוע לשמצה. החיילים חוששים שלפניהם זירת מטענים, והם תופסים את הצעיר הערבי הראשון שנקרה בדרכם ומכריחים אותו לעבור ראשון. בדרך אגב, חשוב לציין שסיטואציה כזו תהיה מן הסתם מיותרת לגמרי אם מקרה מס' 2 היה הופך מדמיון למציאות, ואותו צעיר היה יכול למות כבר בהפצצה...

כעת נבחן מה יאמר על כך החוק הנוכחי של מדינת ישראל. לכאורה, אלו מקרים מובהקים של הריגה מתוך צורך, והחוק אומר במפורש "לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שהיה דרוש באופן מיידי להצלת חייו". במקרה 3 החיילים עשו מעשה שהיה נדרש באופן מיידי להצלת חייהם, ובמקרה 2 ההפצצה היתה דרושה להצלת חיי האזרחים שלנו. אם במקרה 1 ראובן אינו נענש על הריגת שמעון, ודאי שאין לבוא בטענות אל אנשי הצבא במקרים 2,3! כמובן, בשעת מלחמה מתבקש להפעיל כללים אחרים, "במלחמה כמו במלחמה", ובכל זאת, אפילו אם יוחלט להתייחס אל הצבא על פי אמות-המידה שנוקט החוק ביחס לחיים האזרחיים הרגילים – הרי אין כל דופי בפעולות הצבא. האמנם?

ובכן, מסתבר שבמדינת ישראל היום הכל אפשרי. בימים אלו ממש (כסלו ה'תשע"א) מורשעים חיילים שנהגו באופן דומה למקרה מס' 3! על מקרה מס' 2 אין מה לדבר – מדינת ישראל אינה מעיזה לנקוט בדרך כזו (שבה, מן הסתם, היתה נוקטת כל מדינה נורמאלית), ואפשר לנחש שבית המשפט לא יצדיק פעולה כזו.

לזה קוראים "עולם הפוך": כל עוד אזרחי המדינה רבים בינם לבין עצמם, אין להעניש אדם אחד שנאלץ להרוג את השני בכדי להציל את חייו, אבל כאשר מדובר בעימות מול אזרחי מדינת אויב – הכל אסור. כאשר נשקפת לך סכנה מאנשי המאפיה תהיה רשאי לפגוע במישהו שלישי בכדי להציל את נפשך, אבל הסכנה הממשית הנשקפת לחיילים ולאזרחים שלנו ממחבלי הפת"ח והחמאס, למשל, אינה מתירה לפגוע באזרחים של האויב בכדי להציל את נפשותינו. אין מנוס מן המסקנה שלפי כללי-המשחק במדינת ישראל, חיי הצעיר במחנה-הפליטים שוים יותר מחיי חיילינו המסתובבים שם, וחיי האזרחים בעזה שוים יותר מחיי האזרחים שלנו באשקלון. ילדי שדרות ירוצו למקלטים ואילו ילדי עזה ישחקו ברחוב בעוד אחיהם הגדולים עסוקים בשיגור רקטות ["אוי לי אמי... כי ילידתיני, ילד יהודי מוכה וחבול, ולא ילד פלשטיני", כדברי משורר-המחאה ד"ר שלום פליסר נ"י].

כך נמצאה הדרך הבטוחה להביס את מדינת ישראל; המחבלים הבינו שבמקום לצאת נגדנו בפעולות לוחמה רגילות, הם פשוט צריכים לדאוג לפעול כל הזמן מתוך אוכלוסיה אזרחית; אז ידיו של צה"ל יהיו כבולות היטב, המוסר המוזר של היהודים יפעל נגדם, והם יבכו כל הדרך אל הקבר. האם יש בכל זה שמץ הגיון?

על מציאות כזו יש לומר כזעקת הנביא ירמיהו "כִּי שְׁתִּים רְעוֹת עָשָׂה עַמִּי. אֲתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לְחַצְב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת נְשָׁבְרִים אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ הַמַּיִם". לא די שיהודים בארצם עוזבים את משפטי התורה המיוחדים לנו, אלא גם נוהגים בעוורון ובשגעון מבלי להלחם על חייהם.

בחזרה לתורה

נחזור, אם כן, אל "מקור מים חיים" שלנו, אל התורה. תחילה נזכיר, בקוים כלליים, מה אומרת התורה בעת שלום:

א. ביחסים הפנימיים בין יהודים - יש אכן דרישות מיוחדות, ולעתים היהודי צריך להקריב את חייו ובלבד שהוא לא יפגע ביהודי אחר. כשם שיהודים מוסרים את הנפש ובלבד שלא יתכחשו לאמונתם, כך הם מוסרים את הנפש ובלבד שלא יעברו על "לא תרצח".

ב. התורה גם אומרת כיצד הגויים צריכים לנהוג בינם לבין עצמם, כאשר באופן כללי הגוי אינו נדרש למסור את נפשו עבור חברו ויש יותר משקל לזכותו הטבעית לדאוג לחיים שלו.

ומה קורה בעת מלחמה?

ראשית, התורה מדריכה אותנו להסתכל על המציאות בעינים פקוחות ולא לשגות באשליות. כך למשל, מי שרוצה להרוג אותך - אכן רוצה להרוג אותך, ומוטב שאתה תקדים להרוג אותו! שים לב שגם המסייע לאויב הוא מאלו שבאים להרגך. בעולם שבו הרשע קיים ובוועט, חייבים לדעת כיצד להלחם בו. זהו פשע לנהוג במידת החסד והרחמים בלבד.

ב. ודאי שבמלחמה מול עמים אחרים לא נדרש מאיתנו להפעיל את אמות-המידה המחמירות המיוחדות ליהודים. ממילא, כאשר האויב הישיר משתמש באנשים אחרים כבני-ערובה, כך שבפועל הם מהווים חלק מן הסכנה שנגדנו - אנו רשאים לפגוע באותם בני-ערובה גם אם הם חפים מפשע. ההכרח לא יגונה.

ג. במלחמה עלינו לנהוג בצורה תקיפה, כאשר הכלל היסודי הוא "מידה כנגד מידה", "אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך". דהיינו, אם עומד מולנו אויב אכזרי שאינו בוחל

באמצעים – אנו חייבים להיות מוכנים לנקוט נגדו באותם אמצעים. אחרת, פירוש הדבר הוא שמי שיותר רשע, יותר תוקפן ויותר אלים – הוא שינצח!

הרשו לנו לסיים בקטע מתוך "משלי זאבים", ילדוטי אך אקטואלי:

הכבשה שהגיעה ליער האפל נתקלה בעדר זאבים החומדים את צמרה ובשרה. אמנם הכבשה כבר אינה תמימה, היא למדה תורות לחימה מתקדמות, ויש באמתחתה גם כלי מלחמה מתוחכמים. אבל היא מצפה לקרב-הוגן. לפי כללי ההאבקות אסור לנשוך ואסור לפגוע באברים רגישים – אבל אויה, הזאבים מפרים את הכללים. האם הכבשה תרד לרמה שלהם? לא ולא! אז אולי נשתמש באמצעים הטכנולוגים החדשים ונהרוג את הזאב הרשע...

אבל מה קורה כאן, הנה גם סבתא זאבה החסודה רוצה להשליך עלי סלע, האם זה יפה לפגוע בה? והנה גורי הזאבים החמודים שזה עתה נולדו רובצים בתוך מאורת הזאב – כיצד אוכל להפעיל את הנשק כשאני יודעת שהם עלולים להפגע? אך אויה, נראה שמאורת הזאבים מסכנת את הטלאים הקטנים שלי, האם אקריב אותם על-מזבח המולך של כללי המוסר הנאצלים? מה אעשה? מההההה?

"כתו אתיכם לחֲרָבוֹת וּמְזִמְרוֹתֵיכֶם לְרִמְחֵיכֶם. הַחֲלֵשׁ יֹאמֵר גְּבוּר אָנִי"³

בין המישור והסולם

ר' ישראל אריאל, יצהר^א

אחד הנושאים בספר 'תורת המלך' הוא איסור הריגת גוי. כמוכן, מי שמורגל בדיון הלכתי אינו נרתע מלעסוק בזה, ובכלל ניתן לומר שההלכה אינה נרתעת משום שאלה. אבל מי שמושפע מהלך-החשיבה החילוני-מודרני יכול להגיב בכעס, וכי יש הבדל בין הריגת גוי להריגת יהודי? אלא שאדם כזה יכול גם להתקומם על עונש מוות לרוצח – שלא לדבר על עונש מוות למי ששוכב עם אשת-איש...

בקיצור, יש כאן "שתי תרבויות" שחשוב להבחין ביניהן, וכמובן להבדיל אין-סוף הבדלות בין דברי אלקים חיים ובין הגיוני בשר-ודם. בהקשר זה אנו מביאים מאמר של ר' ישראל אריאל, שנכתב בהקשר דומה ועבר כאן 'הסבה' לענייננו (באחריות העורך).

החברה הישראלית הולכת ומתפצלת יותר ויותר לשתי תרבויות אשר אין שפה משותפת ביניהן. כמעט כל נימוק אשר בתרבות אחת מתקבל כנימוק חיובי, מתקבל כפי שהוא כשלילי בתרבות השניה. המון מלל ואמצעי הסוואה שונים מנסים לטשטש את הפער, ולדמות כאילו מתקיימים ויכוחים והידברויות, אבל כל זה יתכן רק בגלל האופי המרפרף של הדיונים, בגלל השטחיות של אמצעי התקשורת המודרנית, שאינם יורדים עד השיתין כדי להבהיר כי במלים דומות מתכוונים לעתים לדברים הפוכים (ועל כן הישראלי הממוצע עומד לו מבולבל באמצע, לדעתו בלבד מזדהה הוא עם תרבות אחת אבל את כלי החשיבה והביטוי שלו שואל מהשניה).

נציב כאן לדוגמא את **איסור הרציחה**. לכאורה זהו איסור מקובל על הכל כאיסור חמור ביותר, והיה אפשר לראות בנקודת ההסכמה הזאת מוצא לדיון משותף, אבל לא כן הדבר:

תרבות אחת מדברת על "קדושת החיים" כדבר הקדוש ביותר ועל כך **שאדם הוא אדם** הוא אדם כאקסיומה יסודית ביותר לכל מוסר וצדק. ותרבות שניה מדברת על קידוש השם כדבר הקדוש ביותר, ועל כך ששופך דם האדם באדם דמו ישפך **מפני שבצלם אלוקים עשה את האדם**.

תרבות אחת עושה את האדם אלוה, "האדם הוא הריבון", אבל אפילו לא במובן של סוד עליון שראוי להבטל אליו, אלא במובן הפוך, העצמת ה"אני" האנושי של כל פרט ופרט (והחירות שתרבות זו נוטלת לעצמה להפלות עוֹבְרִים היא רק ההוכחה לכך). מושגי ה"קדושה" ביחס לחיים לא נועדו אלא למלט את הישות הזאת מהמוקשים שטומן לה

א ר' ישראל אריאל (ליבוֹבִיץ) מיצהר אינו הרב ישראל אריאל מירושלים (ראש מכון המקדש). שניהם אהובים.

השכל. שכן השכל של אותה תרבות מתריס: הרי כל הטבע פועל באופן של ניצול. ולמה להתחשב בזולת ובחיי? ואם תשיב לו שהמשתלם ביותר הוא להתחשב בזולת, כי "שמור לי ואשמור לך" ו"אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו" – חושש אתה שאם כי זו אכן התשובה הרציונאלית הנכונה, בכל זאת אין בכוחה לעצור את החיה שבאדם כשזו גואה ומתפרצת. לכן צריך לשים "טאבו" מלאכותי: "קדושת החיים", וצריך גם לטעון אותו במוחלטות עיוורת. ואחרי כל ה"תוקף הנוראי" שאומרים בו את המילים הללו, בסופו של דבר המוות עומד ולועג מאחורי הדלת. כיצד אפשר להאמין לך שאתה מאמין לעצמך כי לחייך ערך עליון, כאשר הללו צועדים בבטחה רק לקראת דבר אחד - לקראת כליונם.

לעומתה תרבות נגדית: "אין קדוש כהוי", וכל מה שקדוש קדוש מכוחו, מכוח היותו מייצגו ומשקפו ומזדהה איתו וחשוב לו. תרבות כזו הופכת באחת את העולם ממישור שיכורי ("שיכור העולם דומה עליו כמישור"), בו הכל שווה, ובעצם אין בו שום דבר חשוב – לסולם, או לקונוס, בו יש קרובים ורחוקים, ובעצם הכל בו חשוב.

כלומר, היות שהערך המוחלט של העולם נמצא מחוץ לו, לתודעתו הפשוטה, ואצל בני העולם אין אמת זו מובנת מאליה, ממילא כולם נערכים במערכות ובמדרגות לפי מדת יכולתם לבא בסוד מה שחוץ למציאותם הנגלית, ולפי נכונותם להיענות לאמת זו (ולא חלילה להתנער ממנה ולמרוד בה). ואמנם הסולם גורף את הכל, גם בתחתית שלביו מתחילה תנועה כלפי מעלה, ובעצם הסולם כולו שעון על אותם שלבים, ולכן אין שום דבר זניח באופן מוחלט.

אף על פי כן, למרות שהחשיבה הסולמית מייחסת חשיבות לכל, ומוצאת כי זיקה כלשהי אל המוחלט חדורה בכל, בכל זאת כל היכולת להרגיש את העולם בעומקו, כקונוס ולא כמישור, תלויה בחוש העדפה, בהבנה מה למעלה ומה למטה, בתחושה שסכנה ליפול בסולם ועוד יותר שסכנה ליפול ביאוש מלעלות. לכן כל הניצבים (ליתר דיוק, הנעים) בסולם עומדים תחת ביקורת עד כמה שותפים הם בתנועה הכללית ועד כמה ח"ו להיפך, וקיומם לכשעצמו אינו מהווה הצדקה לקיומם (אין כאן המקום להאריך אבל רק נאמר בקיצור שצריך ואפשר להיפגש עם "אנשי המישור", אלא שעיקר ההתקרבות בין רחוקים נעשית בדיבור פה אל פה).

הנה כי כן שתי תרבויות צוררות לפנינו, תרבות מישורית, המאוימת ע"י מימד העומק שעשוי לשמוט ממנה את יציבותה הרוגעת, ותרבות סולמית המאוימת ע"י מימד המישור שעשוי ליטול ממנה את תקוות חייה אשר הוא נשמת אפה, את היכולת להפוך מ"צלם אנוש" ל"צלם אלוקים".

ובעוד דבר נחלקו שתי התרבויות: העמידה על סולם אמנם פחות רוגעת, ורגישה יותר

לאיום. סכנת נפילה מתמדת מרחפת על ראשה (או בעצם מתחת רגליה). אבל כנגד זה המבנה הסולמי מגובש יותר, יש בו ערבות הדדית ואחריות בין הניצבים עליו. כלומר הדירוג וההבחנה, ואפילו העימות, אינם ניכור ופירוד אלא להיפך. אי אפשר בסולם בלא מעלה ובלא מטה, וכל זעזוע משפיע על כל שיעור הקומה.

לעומת זה את המישור ניתן להקטין ולחלק ולא תשתנה מהותו. לכן האחריות ההדדית שם היא מלאכותית ביחס, ובתפקידה במידה מסיימת הפוך: לייצב גבולות-הפרדה כדי שלא נבלע זה את זה.

שתי הגישות השונות לערך החיים ולעוון הרציחה נחלקו לשיטתן גם בעונש הרוצח. התרבות החותרת והמאמינה במפגש עם ה', גם יונקת ממנו סמכות לרצוח את הרוצח וגם פותחת במלחמתה נגד הרצח כי באמת חטא הוא. ולעומתה עומדת תרבות הססנית נטולת כח להעדיף נפש על נפש, וכוחה איתה רק להפריד ולשים מאחורי סורג ובריה, ואכמ"ל.

צריך לשים על השולחן את הנקודה הזו, מהן הנחות היסוד שלנו. חיבור תורני (כמו הספר 'תורת המלך') נכתב למי שרואה עצמו שייך (או מתעניין) בתרבות ה"סולמית", למי שרואה את הקשר עם ה' כעיקר העיקרים סביבו סובב הכל.

חלק מן הדברים, כמו כללים פשוטים לגבי מלחמות, אפשר שיתקבלו גם על מי שחולק על היסוד – מפני שכל מי שיצר הקיום הלאומי שלו עדיין תקין מבין שכללי מלחמת הקיום נגד מבקשי נפשך שונים מסגנון התרבות הכללי שאתה מנסה לשוות לחיך. אבל מי שיתבונן בדברים לאשורם ולעומקם, יבין שהיסוד הזה מקנה גם לכל הנימוקים הנראים "רציונאליים" עומק אחר ויציבות אחרת. העיקר שנודה כי דבר אלוקיני וקדושת עמו הם נשמת אפינו וטעם קיומינו, אשר אליהם נטפס ולאורם ניסע ונלך.

מכתב חיזוק למפקד חטיבת גבעתי

בס"ד ט"ז חשון תשע"א

לכבוד אל"מ אילן מלכא נ"י

שלום וברכה

אנו מברכים אותך בברכת "חזק ואמץ" – היא הברכה שאמר ה' ליהושע בן-נון, המפקד הראשון של צבא ישראל.

נדהמנו לשמוע על הצעדים נגדך בהקשר לפעולות שפקדת עליהם במבצע "עופרת יצוקה", בהיותך מפקד חטיבת גבעתי.

קשה להיות במצב כזה שהמערכת שאותה אתה משרת בנאמנות פועלת נגדך. אולם אתה בהחלט יכול להתגאות במעשיך ולשמוח בכך שחיי החיילים שלך – החיילים שלנו – נצלו בזכות מעשים אלו. כעת אתה משלם מחיר אישי לא-מוצדק על כך שדאגת לחיי חייליך, אך האמת איתך ואין ספק שהעם היהודי ברובו המוחלט תומך בך ללא סייג ומבקש לעודד אותך.

לצערנו, ישנם אנשים שבעצמם אינם יודעים מהי מסירות-נפש אמיתית של יהודים אחד עבור השני – והם מעזים לדון אחרים שלא בצדק, ובכך מחלישים את כח העמידה והלחימה של כולנו.

במצב כזה, כאשר המערכת אינה נותנת לך את הגיבוי הראוי, אתה נשען רק על החוסן הפנימי שלך ושואב את האמונה בצדקת-הדרך היישר מן המקור, מדברי ה' למשה רבינו "שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קְרִבִּים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל אִיְבֵיכֶם אֶל יְרֵךְ לְבַבְכֶם" – וכשיוצאים למלחמה אנו מצווים לומר לחיילים "אל ירך לבבכם – אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך" (דברים פרק כ ופירוש רש"י).

בשעה זו, אנו רואים חובה לעצמנו לתמוך בך, ולומר לך כי אינך לבד. זכית לקיים את המצווה הנעלית של הצלת-נפשות – ובכך אתה שליח נאמן של העם היהודי. "חזק ואמץ"!

בברכה

הרב יצחק שפירא – ראש ישיבת עוד יוסף חי

מכתב מהרב ישראל אריאל שליט"א

ראש מכון המקדש, ירושלים עיה"ק ת"ו"א

ב"ה ח"י אלול תש"ע

כבוד הרבנים

יצחק שפירא שליט"א ויוסף אליצור שליט"א

רוב שלום וברכה!

בעקבות הופעת הספר 'תורת המלך' פרי עיונכם בסוגיות המלחמה בישראל, נשמעו תגובות של רבנים בכתב ובעל פה, אשר הביעו התנגדות לתוכן הספר ולהסכמות שניתנו לו (ולמרבה הצער יש מי שיצא בקריאה לשרוף את הספר). יש לתמוה על רבנים בישראל, השמים עצמם כפוסקי הפוסקים, הרשאים לפסול רבנים וספרים. מדברי הירושלמי פאה (ב, ד) יש ללמוד, שהרשות לחדש בהלכה נתונה מסיני לכל לומד תורה, וכלשון הירושלמי: "אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו – כבר נאמר למשה בסיני! מה טעם? - יש דבר שיאמר [הרב לתלמיד]: 'ראה! זה חדש הוא!' משיבו חבירו ואומר לו: 'כבר היה לעולמים' [מסיני]!".

זאב עם כבש?

ממחאת הרבנים ותוכן התגובות עולה ההרגשה, כאילו הננו חיים בגן עדן ובמציאות של 'לעתיד לבוא', וכדברי הנביא ישעיה: "וגר זאב עם כבש". לשיטתם, כיום, בדור של קידמה ונאורות, ועם משק כנפי ה'שלום', הס מלדבר על מציאות הלכתית בשאלת הריגת גוי, לפיכך, מפני 'דרכי שלום' – 'יפה שתיקה לחכמים'.

כאילו לא עבר עם ישראל שואה אכזרית זה לא מכבר, שם התגלתה החיה שבאדם, שהיא גרועה מכל חיה רעה ההולכת על ארבע על פני כדור הארץ. וכאילו בארץ ישראל כבר אין זורקים אבנים על מכוניות בדרכים, כשהזורקים הם ערבים – מבוגרים וילדים – "חפים מפשע". גם אין משליכי בקבוקי תבערה על בתים וכבישים. וכאילו נעלמו הסכינאים, אשר בקריאת 'אללה אכבר' נועצים סכין ביהודי המהלך לתומו, ושאר רוצחי יהודים החיים בתוכנו וזוממים מזימות רצח להשמידנו.

א מחוסר מקום, המכתב מובא כאן באופן חלקי בלבד. הנוסח המלא מופיע באתר האינטרנט של ישיבת עוד יוסף חי.

כידוע, טרם חדלו קריאות ההסתה במסגדים בטלויזיה ובמוסדות החינוך הערביים. כך גם האמנה של הפת"ח וחמאס שרירה וקיימת. אמנה זו קוראת להשמדת מדינת היהודים וקיום 'ג'יהד' נצחי של האיסלאם נגד ישראל ושאר העמים, עד שיקבל האיסלאם את השלטון בארץ ישראל ובעולם. דברי ה'נביא' מוחמד שגורים בפי כל ילד ערבי בארץ, המשנן אותם ויונק אותם עם חלב אמו: "לא תגיע השעה, עד אשר יילחמו המוסלמים ביהודים ויהרגו אותם המוסלמים, ועד אשר יסתתר היהודי מאחורי האבנים והעצים, ואז יאמרו האבנים והעצים: 'הו, מוסלמי! הו עבד אללה! יש יהודי מתחבא, בוא והרגהו!'"².

האם נשכחו פרעות תרפ"ט, שם נטבחו יהודים בסכינים על ידי השכנים "הטובים"? האם נשכחו מאות השבויים פליטי השואה בכפר עציון, שהרימו ידיים משאזלה התחמושת, אך נטבחו באכזריות בידי ערבים צמאי דם יהודי?

וכאילו לא נערכו כמה וכמה מלחמות מאז הקמת המדינה במטרה מוצהרת להשמדת מדינת ישראל.

היש מי שזוכר את האינתיפאדה? הרי היתה אינתיפאדה ראשונה, שניה ושלישית. דבר ידוע לכל, כי הערבים שוקדים על מאגרי נשק ואימונים לקראת האינתיפאדה הרביעית והחמישית. כי לפי האיסלאם המושג 'לעשות שלום' עם אויב לא קיים. כל הסכם שלום אצל ערבי אינו אלא 'הודנה', ו'תהדייה', היינו, הפסקה זמנית, לאגור נשק וכוח עד המלחמה הבאה ועד לניצחון הסופי – ה' ישמרנו. וכבר אמר דוד המלך: "אוֹיֵה לִי כִי גִרְתִּי מְשֶׁךְ שְׁכֻנְתִּי עִם אֶהְלִי קֶדֶר [שבטי ערב]. רַבַּת שְׁכֻנָּה לָהּ נַפְשִׁי עִם שׁוֹנֵא שְׁלוֹם. אֲנִי – שְׁלוֹם, וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה לְמַלְחָמָה!"

ועוד לא הזכרנו את האיום להשמדת ישראל מפי צורר היהודים במדי ופרס והאיום על ישראל בפצצות אטום.

מול כל אלה קיימות בתורה עשר מצוות מלחמה, ולא כאן המקום לפרטן.

ללמד בני יהודה קשת

מאז מפלת שאול מלך ישראל לימד דוד לדורות את הכלל, שחובה ללמד כל יחיד בישראל – וכך את צבא ישראל – לאחוזו בחרב ובקשת. כי אם לא ילמד עם ישראל להלחם על נפשו, לא תיכון מלכות ישראל והעם צפוי להשמדה, חלילה. כך אירע במפלת שאול, שהפלשתים כבשו חלק ניכר של ארץ ישראל, והממלכה הפלשתית השתלטה על הארץ משדות פלשת ועד הגלבוע ובית שאן. לפיכך, בטרם יקונן דוד על נפילת שאול

ב המובאות כאן ולהלן, מתוך ספרי לימוד רשמיים בבתי ספר ערביים, ועל פי 'מבט לתקשורת הפלסטינית' מאת איתמר מרכוס.

ויהונתן מקדים דוד את הלקח העיקרי ממפלת שאול (שמואל ב א, יח): "לְלַמֵּד בְּנֵי יְהוּדָה קִשְׁתַּת הַגֵּה כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיְשָׁר", בכך לימד דוד לדורות את חובת עם ישראל לעמוד על נפשו ולהעמיד צבא מוכן לעת צרה.

חכמינו ז"ל מסבירים את המושג 'ספר הישר' במסכת עבודה זרה (כה, א): "ספר הישר... זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים". כי אברהם אבינו – איש החסד – נאלץ לאחוז בחרב כנגד ארבעת המלכים, ויעקב אבינו – איש תם יושב אהלים – נאלץ לאחוז בחרב מול בני שכם. למרות שנהרגו במלחמות אלה "חפים מפשע" – האבות נקראים 'ישרים', כי הם נלחמו על קיומו של עם ישראל בתוך עולם של שודדים ורוצחים.

לאור האמור, דורנו זה, בו השנאה ליהודי ממשיכה לפעפע, מצוות המלחמה שבתורה אינם נושא להשתקה. למרבה הצער מצוות אלה רלוונטיות בימינו לא פחות מכל דור אחר, וחובה ללמדם הלכה למעשה לנער וזקן. זאת, יותר ממצוה אחרת, כי מדובר בשאלות של חיים ומוות ליחיד ולכלל.

מי שטוען שאין דעת חכמים נוחה מפרסום ספר בענייני מלחמה, והתמודדות בשאלת הריגת נכרי – כדאי שיעיין בסוגיא מפורשת בתלמוד הקובעת, שמצוה ללמד את הלכות המלחמה לדקדוקיהן, ולשנן אותם לכל ילד בישראל, כי כל ילד עתיד להתייצב לצבא, וכל נער נושא בידי את שרביט המצביא, לפיכך, מלמד בישראל שאינו עושה כן עובר עבירה.

במסכת בבא בתרא כא, א; נאמר, שרבו של יואב, לימד את תלמידיו בילדותם את הלכות המלחמה בעמלק ובאדום, אלא שלא הקפיד ללמד את הילדים את ההלכות בדקדקנות. כשנתמנה יואב לשר צבאו של דוד, יצא למלחמה באדום ולא ידע אם להמית רק את הזכרים או גם את הנקבות, שכן, רבו לא הקפיד ללמד את תלמידיו כהלכה. לפי המבואר בגמרא שם, משראה דוד שיואב נמנע מלהרוג את הנשים, ביקש להרוג את רבו של יואב בזקנתו, על שהתירשלא ולא לימד לתלמידיו את פרטי הלכות המלחמה כראוי (בשאלות דרב אחאי גאון, ואתחנן קמב, מובא שהרגו). ומבואר בגמרא שם, שמלמד המתירשלא, ואינו מלמד את תלמידיו את הלכות המלחמה לדקדוקיהן חלה עליו קללה: "ארור עושה מלאכת ה' רמיה" (וראה רמב"ם הלכות תלמוד תורה ב, ג; והלכות מלכים ז, טו).

נמצא, שלימוד הלכות מלחמה הוא חובה מן התורה, והנמנע מללמד חייב מיתה – כנ"ל, כי "תורה היא ולימוד היא צריכה". וכלל ראשון במלחמה – "הבא להורגך השכם להורגו", וכן שאר הכללים והפרטים, במי יורים, מתי יורים, וסעיפי סעיפים באשר ל'הוראות פתיחה באש' שבתורה.

למעשה, זה השיעור הראשון שמקבל כל חייל בתחילת האימונים, עוד בטרם ירה ירייה ראשונה, כשהוא שומע את המפקד קורא: 'האויב מימין', על החיילים להשתטח ארצה ולירות מיידית לימין, זאת, מן הסיבה הכתובה ב'תורת המלך' - 'השכם להורגו'. מעולם לא נאמר לחייל, להשתטח, להמתין, לנצור את הנשק, ולתחקר את האויב: בן כמה הוא? שמה הוא קטיין? והאם הוא מתכוון ברצינות לירות כדי להרוג? כי עד שיפתח החייל

את פיו – המפקד וחייליו לא ישארו בין החיים. מפקד שינחה את חייליו לשאול שאלות בטרם ירי, ישלח להסתכלות אצל רופא נפש, ויודח בבוז מן הצבא.

העולה מן האמור, שרב בישראל, המונע מלדון בשאלות אלה, שהן שאלות של חיים ומוות לחייל הבודד ולכלל הצבא, לא ינצל מכמה וכמה איסורים מן התורה.

בתורה נאמר: "לא תעמד על דם רעך", ומבואר בספרא קדושים: "מנין אם ראית... ליסטים באים עליו, או חיה רעה באה עליו - חייב אתה להצילו בנפשו? תלמוד לומר: 'לא תעמוד על דם רעך'", וכך מובא בספר המצוות לרמב"ם (לא תעשה רצז): "מנין לרודף אחר חבירו להרגו שאתה חייב להצילו? - תלמוד לומר: לא תעמוד על דם רעך". במקרה שלפנינו, כשחיילים ואזרחים ממלאים את בתי הקברות בגלל שלא לימדו אותם מילדות את חובתם וזכותם להגן על עצמם, המונע מללמד חייל ואזרח איך להגן על נפשו ועל נפש חבירו בעת סכנה ומלחמה, נמצא הרב עובר על איסור 'לא תעמוד' כנ"ל ואיסורים אחרים.

בענייני נפשות שנו רבותינו במסכת מועד קטן ה, א: "וצאין לקוּוץ את הדרכים [לעקור קוצים] ולתקן את הרחובות ואת האסטרטאות... ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלו, שכל דמים שנשפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאילו הם שפכום? - תלמוד לומר 'והיה עליך דמים!' כלומר, על זקני העיר להסיר כל מכשול וסכנה מן הציבור, ואם לא נקטו בצעדי מניעה להסיר את התקלות - דמי הנהרג בראשם.

כן ראה מה שכתב הרמב"ם בענין חלל שאין יודעים מי הרגו (הלכות רוצח ושמירת הנפש ט, ג): "בית דין של אותה העיר [שבקרבתה נמצא החלל] עם כל זקני העיר, אפילו הם מאה, הכל רוחצין את ידיהן שם במקום עריפתה של עגלה. ואומרים... 'דינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו', כלומר, שלא בא לידינו הנהרג הזה ופטרנוהו בלא מזונות, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה".

אם על חלל אחד אוספים את מאה זקני העיר, כדי שכולם יטלו אחריות על הנהרג, על אחת כמה וכמה לעת מלחמה, האחריות על זקני העיר - על רבני ערים וראשי ישיבות - להנחות את היוצאים לקרב וללוות אותם בעצה ובידיעת כל הלכות המלחמה. כי אם לא ידע החייל את המותר והאסור בקרב, או יהסס מלפתוח באש - דמי הנהרג בראשם של ראשי הישיבות.

על דרך משל, לו שמענו, שפרופסור בבית ספר לרפואה, נתן לאחד מתלמידיו מזוודת מנתחים, עם כל הציוד הסכינים והזריקות, כן צייד אותו בתעודת ד"ר שהתמנה לכירורג ומנתח. מאידך לא נמסר למנתח הידע על גוף האדם, היכן הלב הריאה והכבד, ואיך מנתחים במקרה של מחלה זו או אחרת. הרי ברור לכל, שהפרופ' שנתן תעודה זו לתלמיד - שופך דמים הוא, שכן כאשר תלמידו יכנס לחדר הניתוח ימית בידיים כל אדם המונח על שולחן הניתוחים.

לאור האמור, מדוע ראש ישיבה סבור שמצוה מן התורה ללבוש מדים, לאחוז בנשק

ותחמושת, ואף להצטיין כקצין בשייטת. מאידך, באשר להוראות פתיחה באש – חל איסור חמור לגלות לחייל את תפקידו וחובתו. והיה, אם יקבל החייל הוראה לנחות על אניה זרה המתקרבת לחוף לעוצרה, והאזרחים על האניה מכים אותו במוטות ברזל, בענין זה ההוראות הן סוד צבאי, ואין לגלותן, שמא יהרוג אנשים ונשים "חפים מפשע".

חייל בישראל צריך לדעת, כי כל מי שבא לקראתו, בין איש, בין אשה וילד – בא מכוח מצות ה'ג'יהאד'. גם אם יש אנשים שנוח להם לאטום את אזניהם מלשמוע זאת, כך קובעת ההלכה של ה'ג'יהאד: "האישה רשאית לצאת להילחם ביהודי ללא רשות בעלה, והעבד רשאי לצאת – ללא רשות אדוניו". הווה אומר, אין איש שיכול לקבוע שאשה ערביה או אזרח מוסלמי חף מפשע.

כל בר דעת מבין, כי אין מסירת נשק לחייל, בלא הוראות מדויקות של פתיחה באש – אפילו על אזרחים, כי אין מלחמה בלי אזרחים, בוודאי לא באיסלאם, ש"הכל יוצאים אפילו כלה מחופתה". זה שנים שארצות הברית מנהלת מלחמה בעירק ואפגניסטן, מאות ואלפי אזרחים נהרגים שם כדבר שבשגרה, על פי הכלל האומר "במלחמה – כמו במלחמה", ואין פוצה פה ומצפץ.

לפיכך, ראש ישיבה שאינו מנחה את תלמידיו בהלכות אלו, לא רק דמו של החייל הבודד יידרש ממנו, אלא גורל המערכה כולה. כי כשהלוחם יודע שהאויב משתמש באזרחים כ'בשר תותחים' למטרותיו, ואילו החייל ידיו כבולות מלפגוע בהם, ואף ייענש אם יפגע באזרח 'תמים', החייל מסיק מסקנה שדמו הפקר ונשלח כדי ליהרג. מעתה כל חייל ידאג לעצמו, לצאת בשלום מן הקרב, או למות בידי אזרחים, ובתנאים אלה המפלה בטוחה.

כל הססנות מכריעה את גורל המערכה, וכבר כתב הרמב"ם בהלכות מלכים ז, טו: "מאחר שיכנס בקשרי המלחמה... ידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו... ואם לא ניצח, ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל".

מלחמה אינה משחק, וכל נפש מישראל היא עולם מלא, וכבר אמרו חז"ל בירושלמי פאה א, א; על אבנר שר הצבא: "אבנר למה נהרג? – על שעשה דמן של נערים שחוק". ראש ישיבה ששולח את חייליו לקרב, ומונע מהם את הידע ההלכתי החיוני למלחמה – "עושה דמן של נערים שחוק", ועתיד ליתן את הדין, ככתוב: "והיה עליך דמים".

"מעשה רב"

בהקשר לכך הנני מוצא לחובה להביא 'מעשה רב', כיצד נהג אחד מראשי ישיבת מרכז הרב, אשר דאג להדריך את תלמידיו היוצאים לצבא, ו'בדידי הוה עובדא'.

מיד בתום מלחמת ששת הימים נכנסתי לבית הרב יצחק אריאלי זצ"ל – מגדולי הרבנים

בירושלים². הרב התעניין ובירר פרטים אודות שחרור ירושלים ומקום המקדש, כן ביקשני לספר על הנופלים - הצנחנים הרבים שנהרגו בקרב. לפתע, מבלי ששאלתי, אמר לי כהוראה ודבר הלכה: "דע לך! כשאתה בשעת קרב ומלחמה, ואתה רואה לפניך ילד מילדי האויב רץ לקראתך - אל תהסס, תירה בו! אם לא תירה בו מיד, יהרוג אותך עכשיו. אם לא יהרוג אותך עכשיו יהרוג אותך כשיגדל..." כשאמר את דבריו לא ירדתי לסוף דעתו, אך שמרתי את דבריו בלבי.

חודשים אחדים לאחר שיחתי עמו נקראנו למילואים בבקעת הירדן, לשמור על קו הגבול מול ממלכת ירדן ממזרח, בטרם הוקמה גדר הבטחון. בלילות נשמעו קולות של משפחות ערביות העושות דרכן בחסות החשיכה מירדן לתחום ישראל. היו אלה משפחות שחזרו לביתן בתום המלחמה, ליריחו רמאללה, שכם וג'נין. אחד התפקידים שהוטלו על החטיבה היה, למנוע את שיבת הפליטים חזרה לביתם. למטרה זו נפרסו מדי פעם מארבים בלילות בוואדיות בהם נהגו הפליטים לחדור ארצה לאורך בקעת הירדן.

ההוראה היתה: "בהשמע הקולות - פתח באש". זאת, למרות הידיעה הברורה שמדובר בגברים נשים וילדים. איש לא עירער ואמר שמדובר בהרג אנשים חפים מפשע. הכל הבינו שהמדינה עברה מלחמת השמד מול כל צבאות ערב שהכריזו ג'יהאד להשמדת מדינת היהודים, וחובת המדינה להגן על עצמה ולמנוע פלישת אזרחים וגורמים לא רצויים אחרים לתחומה (נותני הפקודה היו שר הבטחון דאז - משה דיין, הרמטכ"ל יצחק רבין, והמח"ט מוטה גור). בלילות בהן לא יצאו החיילים למארב ונשארנו במוצב, המשכנו לשמוע את קולות הנשים וילדים החוזרים בשיירות ארוכות לביתם, בבקעת הירדן בשכם וג'נין.

עברו שנים. בוקר אחד שמעתי מביתי בירושלים קול נפץ אדיר. יצאתי למקום האירוע וראיתי אוטובוס מרוסק וסביבו הרוגים ופצועים ובהם ילדים ותינוקות. ראיתי את הדם הניגר ברחוב הירושלמי, והתחלתי להבין למה התכוון הרב אריאלי: 'אם לא תהרוג אותו...'

כשעמדתי בחצר ישיבת מרכז הרב, מול ארונות המתים בהם היו מוטלות גופותיהם של משפחת הרב דיקשטיין הי"ד - ידידי הטוב - הבנתי יותר.

כשהמחזה נשנה בזוועתו, ועמדתי שוב בחצר ישיבת 'מרכז הרב' מול ארונות הנערים - שמונה צדיקי עולם - בני 'הישיבה לצעירים' הי"ד, שנהרגו בידי מחבל בעת שלמדו תורה, הבנתי עוד יותר, כי מפוצצי האוטובוסים ורוצחי שמונה נערי ישראל הקדושים, לא היו אחרים אלא אותם ה"ילדים", שהגיעו בשיירות ארוכות בלילות לשכם ולג'נין.

ג הרב אריאלי זצ"ל היה אישיות רבנית ידועה בירושלים ובארץ. היה ממייסדי ישיבת מרכז הרב ואחד מראשי הישיבה שנים רבות, ומגדולי מורי ההוראה והפוסקים בדורו. בין השאר היה הפוסק ומורה ההוראה של בית החולים ביקור חולים. קשריו עם הרב קוק החלו מעליית הרב קוק לירושלים. הרב אריאלי למד עם הרב קוק זצ"ל לימוד קבוע של הש"ס מדי יום ביומו במשך שש עשרה שנה. כן כתב ספרי יסוד בהלכה - 'עיניים למשפט' על מסכתות הש"ס וספרים אחרים, ונבחר לחתן פרס ישראל לספרות תורנית לשנת ה'תשכ"ו. זכיתי בעניויתי לקבל 'סמיכה' והיתר הוראה מהרב אריאלי זצ"ל.

משכם וג'נין יצאו "הילדים" לפוצץ את בית המלון בנתניה בליל הסדר, לאחר שלימדו אותם, שמי ששם חגורת נפץ על עצמו קורא 'אללה אכבר' והורג יהודים הוא 'שהיד' וקדוש, ואללה הרחום מברך אותו. עוד לימדו אותם לדקלם: 'שלוף חרבך מנדנה!' גם לימדו אותם לשיר במפקד בית הספר את המנון השהיד, המתאבד בשמחה כדי להרוג יהודים - 'להשיג את המוות והכבוד' - הכל כחלק ממצות ה'ג'יהד' לחיסול מדינת היהודים.

משכם וג'נין יצאו ה"ילדים" לפוצץ אוטובוסים בירושלים תל אביב וחיפה. כי ה"מורה לגיאוגרפיה", פתח להם את ספר הלימוד, והראה להם את מפת 'פלסטין השלימה', שם אין זכר למדינת ישראל, כי צריך למחוק אותה מן העולם. שם נאמר, שהערים ירושלים תל אביב וחיפה הן אדמת ווקף מוסלמי, ומוסלמי שמוותר על גרגיר אחד מאדמת פלסטין סופו גהינום (הכל ציטוטים מ'ספרות' רשמית ב'בתי הספר').

מהרי שכם יצאו "ילדי שכם וג'נין" לשפוך את דמם של שלשים יהודים במעלות. נוכחתי בעיירה מעלות בעת המאורע המחריד (בתפקיד רב פיקודי בפיקוד הצפון)... ונזכרתי אז בדברי הרב אריאלי, שאמר: 'אם הילד לא יהרוג אותך עכשיו - יהרוג אותך כשיגדל...'

זעקות ילדי ישראל ובנות ישראל שנורו למוות עלו מכתלי בית הספר, והן מהדהדות באזני עד היום. עשרים ושנים ארונות קבורה של ילדי ישראל - נשמות טהורות - הטמנו בבית העלמין בצפת.

כל השאר כתוב בכתובות אש ודם ברחובות ערי ישראל ובבתי הקברות.

"אל תהי צדיק הרבה"

יש לתמוה על רבנים בישראל, המגלים חוסר אחריות במחאתם, ומונעים באלימות מילולית והטלת אימה, מידע הלכתי חיוני על הנוהג הנכון בשעת מלחמה, שהרי הספר 'תורת המלך' נועד להציל נפשות מישראל.

מקובל על הכל, שיש מקום שרב יסבור אחרת מן הכתוב בספר, אדרבה! יכתוב ספר ובו שיטה הלכתית מסודרת, יגיש אותה לדין במועצת הרבנות הראשית, או לחבר רבנים אחר המקובל עליו. והיה, אם רוב רבני ישראל יסכימו לשיטתו, כבר אמרה תורה: "אחרי רבים להטות" ונלך אחריו. אך רב היוצא במחאה פומבית ומטיל אשמה על המחברים באמירה, שהספר הוא 'הסתה לרצח', זו עצמה הסתה, ורצח אופי של רבנים בישראל. גנאי הוא לרב בישראל הבונה את תדמיתו הרבנית כרב שפוי על חשבון רבנים אחרים אשר יצאו באומץ להשמיע דבר הלכה.

עוד יש להזכיר לרבנים היוצאים במחאה, כי מצות עשה מן התורה להציל את הנרדף מיד ורדפו. אמנם עיקר המצוה היא להציל אדם שרודפים אחריו להורגו, אך בכלל המצוה

היא להציל את החלש מידי החזק^ד. כידוע לכל, מחברי הספר נרדפים על ידי השלטון, המשפיל אותם ושם אזיקים על ידיהם, על דברי תורה שכתבו, ואילו הרבנים המגנים במקום לקיים את המצוה לעזור לנרדף, מצטרפים לרודפים, ועוברים על עשה.

לרבנים שיצאו במחאה ייאמר: "אל תהי צדיק הרבה!" כבר אמרו חז"ל (במדבר רבה פינחס כא): "את מוצא במי שבא עמהם [עם הגוים] במדת רחמים - לסוף בא לידי בזיון מלחמות וצרות, ואיזה זה - דוד! - ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש'. אמר לו הקב"ה: אתה תעבור על דברי?! אני כתבתי: 'לא תדרוש שלומם וטובתם' ואתה עושה עמם גמילות חסד?! - 'אל תהי צדיק הרבה!' שלא יהא אדם מוותר על התורה", כלומר, אדם המתחכם ביחסו לגוים יותר מן התורה מביא על הכלל כולו מלחמות וצרות.

כך גם שאול המלך איבד את מלכותו, מפני שהיתה לו 'שיטה' ומדיניות' בענייני גויים, החורגת מן ההלכה. כך מובא בקהלת רבה (פרשה ז, וכן ביומא כב, ב): "'אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר', אל תהי צדיק יותר מבוראך, מדבר בשאול... התחיל מדיין הוא כנגד בוראו, ואמר: כך אמר הקב"ה 'לך והכית את עמלק': אם אנשים חטאו, הנשים מה חטאו! והטף מה חטאו! והבקר ושור וחמור מה חטאו! יצאת בת קול ואמרה: 'אל תהי צדיק הרבה' - יותר מבוראך".

מלכים בישראל שגו, וכך רבנים ומורי הוראה, והתורה קבעה תשובה מיוחדת וקרבת מיוחדים למנהיגים בישראל שטעו, ואף לחכמי הסנהדרין ששגו בהוראה (ויקרא פרק ד). כי עוון המנהיג ואיש התורה שטעה בהלכה והטעה את הציבור כבד יותר, מעוון אדם מן השורה.

לאור האמור, דומה, שמתחייב מעשה תשובה מצד הרבנים על הדברים הבוטים שיצאו מפיהם, הן כלפי מחברי הספר 'תורת המלך', והן על הפגיעה בכבודם של נותני ההסכמות. אולם עיקר בקשת המחילה היא מנותן התורה, כי אין בשר ודם היכול לעצור את דבר ה'. לא ניתנה התורה לחכמים כדי לעצור אותה אלא כדי להנחיל אותה להמשך הדורות - "לתיקוני שדרתיך ולא לעיוותי", וכאן, שמדובר בענייני נפשות על אחת כמה וכמה.

כבר אמרו חז"ל (סנהדרין צא, ב): "כל המונע הלכה מפי תלמיד - כאילו גזלו מנחלת אבותיו, שנאמר: 'תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב', מורשה היא לכל ישראל", וראה שם בגמרא, שחכמים גינו במילים חריפות את המונע הלכה מפי תלמיד, וזאת, כי לא בתלמיד הוא פוגע אלא בנותן התורה.

ד ראה לשון בעל ספר החינוך (מצוה תר): "מצוה להציל הנרדף... משרשי המצוה, לפי שהשם ברוך הוא ברא העולם ורצה בישובו, וישובו העולם יתקיים בתשועת החלש מיד חזק ממנו. ועוד, כי הנרדף לעולם עיניו ולבו אל ה' להושיעו מיד רודפו, וכענין שכתוב 'האלהים יבקש את נרדף', כלומר, הנרדף מבקש לאלהים ומתחנן אליו, על כן ציונו ברוך הוא לעזור לו".

חזק ואמץ

ולכם – הרב יצחק שפירא שליט"א, והרב יוסף אליצור שליט"א – ייאמר: אל ירך לבבכם מצחצוח החרבות של אויבים וידידים, כי סוף האמת לצאת לאור וסוף הכבוד לבוא.

כבר כתב הרמב"ם (הלכות סנהדרין כה, ב) שכל המביא את דבר ה' לציבור צריך להיות מוכן לסבול: "אמר להם [הקב"ה] למשה ולאהרן: על מנת שיהיו מקללים אתכם וסוקלין אתכם באבנים".

יבוא יום ויתקיים בנו הפסוק: "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות", אולם עד בוא יום גדול זה נכוננו לעם ישראל מלחמות לרוב, והוראת דוד מלך ישראל שרירה וקיימת: "ללמד בני יהודה קשת – הנה כתובה על ספר הישר".

זה תוכן דברי הרמב"ם ביד החזקה, שיחד לכך סידרת הלכות: 'הלכות מלכים ומלחמותיהם'. מתברר מדבריו שם, שגם בימות המשיח יצטרך עם ישראל ללמוד הלכות מלחמה והתגוננות, וכלשונו (יא, ד): "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו... וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצלח, וניצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש... הרי זה משיח בודאי". הוזה אומר, גם לשיטת הרבנים הסבורים כי הגענו לעידן השלום וההבנה בין העמים, רחוקה היא הדרך, ועוד הרבה מלחמות נכוננו לישראל עד קיום הנבואה "וגר זאב עם כבש".

תחזקנה ידיכם, כי עוד רבה הדרך. ספרכם 'תורת המלך' הוא התחלה של בירור הלכתה מחויב וחיוני מבחינת ההלכה, ובוודאי יעורר את ליבון הלכות מלחמה בקרב תלמידי חכמים.

יתן לכם ה' את הכוח והעוז, להמשיך וללבן את הצדדים ההלכתיים של גדרי מלחמה בישראל ללא חת, גם מול שונאים וידידים.

בברכת "חזק ואמץ אל תערוץ ואל תחת כי עמך ה' אלהיך בכל אשר תלך"

ישראל אריאל

גילוי דעת לא תגורו מפני איש

פורסם בעתון 'בשבע' גליון פרשת שופטים ה'תש"ע

בס"ד יום ב' לסדר שופטים ושוטרים תתן לך", כ"ט מנחם-אב תש"ע

בעקבות הרדיפה נגד כותבי הספר תורת המלך, והזמנתנו לחקירה במשטרה מפני שנתנו את ברכתנו לספר – אנו חוזרים ומפרסמים את הדברים הבאים, כמצות תורתנו הקדושה "לא תגורו מפני איש" – "לא תכניס דבריך מפני איש" (דברים א יז, ורש"י):

א. תורתנו הקדושה אינה עומדת לחקירה! הניסיון למנוע מרבני ישראל להביע את דעתם, דעת תורה, על ידי הפחדות ואיומים – הינו מעשה חמור ביותר והוא לא יצלח. שלטון שנוהג כך מצטרף לשלטונות הַרְשָׁע שגזרו על לימוד התורה והרימו יד כנגד תורת ישראל.

לכן הננו מודיעים שאין בכוונתנו להגיע לחקירה, במיוחד לאחר שידידנו כבוד הרה"ח הרב יצחק גינזבורג שליט"א כבר הסביר לחוקרים את עמדתנו בצורה ברורה.

ב. הספר תורת המלך מציג משנה סדורה כיצד לנהוג על פי התורה בזמן מלחמה ומהו מוסר-המלחמה האמיתי על-פי דעת תורתנו הקדושה. בספר מבוארים הדברים הפשוטים ש"הבא להורגך השכם להורגו" ושניתן לפגוע במי שמהווה "מגן אנושי" לאויבנו בכדי לשמור על חיי האזרחים והחיילים שלנו.

מוסר התורה והנהגתה גם בזמני מלחמה צריכים להיות "הקוד המוסרי" של צה"ל כולו ושל כל מערכת משפט הרוצה לפעול על פי האמת - "התורה הזאת לא תהא מוחלפת" כל זכות קיומנו בארצנו היום אחרי אלפיים שנות "קבר הגלות" הוא בזכות תורתנו הקדושה.

אנו פונים לכל יהודי באשר הוא למחות על בזיון התורה, ולצאת כנגד מעשי האלימות השלטונית וסתימת הפיות. ונזכה מהרה להשבת שופטינו כבראשונה ולהרמת קרן הצדיקים בירושלים.

הרב יעקב יוסף

הרב דב ליאור

למכתב זה הצטרפו עוד עשרות רבנים שליט"א אשר חתמו על השורות הבאות:

גם אנו מצטרפים לדברי האמת והצדק של גדולי הרבנים, ומחזקים את ידם בעמידתם האיתנה על כבוד התורה, שאינה עומדת למשפט בשר ודם.